

Lord Farnham.

boetius de

MS. XIV – XV Seculi

LJS BIBLIOTHECA SCHOENBERGENSIS
347
SCHOENBERG DATABASE OF MANUSCRIPTS LJS

Felix nimium prior etas
Contenta fidelibus arvis
Nec inerti perdita luxu
Facili que sera solebat
Ieiunia solvere glande
Non bachica munera norant
Liquido confundere melle
Nec lucida vellera serum
Tirio miscere veneno
Sompnos dabat herba salubres
Potum quoque lubricus amnis
Umbras altissima pinus
Nondum maris alta secabat
Nec mercibus undique lectis
Nova litora viderat hospes
Tunc classica seva tacebant
Odiis neque fusus acerbis
Cruor horrida tinxerat arva
Quid enim furor hosticus ulla
Vellet prior arma movere
Cum vulnera seva viderent
Nec premia sanguinis ulla
Utinam modo nostra redirent
In mores tempora priscos
Sed sevior ignibus ethne
Fervens amor ardet habendi
Heu primus quis fuit ille
Auri qui pondera tecti
Gemmasque latere volentes
Preciosa pericula fodit

Quid autem de dignitatibus potentiaque disseram quas vere nos dignitatis ac potestatis inscii celo exequatis. Que si in improbissimum quemque ceciderint que flammis ethne eructuantibus quod diluvium tantas strages dederint. Certe uti meminisse te arbitror consulare imperium quod libertatis principium fuerat ob superbiam consulum vestri veteres abolere cupierunt qui ob eandem superbiam prius regium de civitate nomen abstulerant. At si quando quod perrarum est probis deferantur. Quid aliud in eis quam probitas utentium placet. Ita fit ut

non uirtutibus ex dignitate sed ex uirtute dignitatibus honor accedat.
Que uero est ista uestra expetibilis ac preclara potentia. Nonne o
terrena animalia consideratis quibus presidere uideamini. Nunc si inter
mures aliquem unum uideres ius sibi ac potestatem pre ceteris uendi-
cantem, quanto moueris cachinno. Quid uero si corpus spectes in-
becillius homine reperire queas. Quos sepe muscularum quoque uel
morsus uel in secreta queque reptantium necat introitus. Quo uero quis-
quam ius aliquod in quempiam nisi in solum corpus et quod infra corpus
est fortunam loquor possit exercere. Num quicquam libero imperabis ani-
mo. Num mentem firma sibi ratione coherentem de statu proprie quietis a-
mouebis. Cum liberum quendam uirum suppliciis se tyrannus adacturum
putaret ut aduersum se facte coniurationis conscios proderet, linguam
ille momordit atque abscidit et in os tyranni seuientis abiecit. Ita
cruciatus quos putabat tyrannus materiam crudelitatis uir sapiens
fecit esse uirtutis. Quid autem est quod in alium quisque facere possit quod
sustinere ab alio ipse non possit. Busiridem accepimus necare
hospites solitum ab Hercule hospite fuisse mactatum. Regulus
plures Penorum bello captos in uincula coniecerat. Sed ipse mox uictorum
cathenis manus prebuit. Ullamne igitur eius hominis potentiam putas
qui quod ipse in alio potest ne id in se alter ualeat efficere non possit.
Ad hec si ipsis dignitatibus ac potestatibus inesset aliquid naturalis
ac proprii boni numquam pessimis prouenirent. Neque enim sibi aduersa solent
sociari. Natura respuit ut contraria iungantur. Ita cum pessimos
plerumque dignitatibus fungi dubium non sit illud etiam liquet

natura. Nichil bona non esse que se pessimis herere patiantur. Quod quidem de cunctis fortune muneribus dijudicari potest, que ad amplissimum quemque uberiora perveniunt. De quibus illud etiam considerandum puto. Quod nemo dubitat esse fortem cui fortitudinem inesse conspexerit. Et cuicumque velocitas adest manifestum est esse velocem. Sic musica musicos, medicina medicos, rethorica rethores facit. Agit enim natura cuiusque rei quod proprium est, nec contrariarum rerum miscetur effectibus, et ultro que sunt adversa depellit. Atqui nec opes inexpletam restinguere avaritiam queunt, nec potestas sui compotem fecerit quem viciose libidines insolubilibus astrictum retinent cathenis, et collata improbis dignitas non modo non efficit dignos, sed prodit potius et ostentat indignos. Cur ita provenit? Gaudetis enim res sese aliter habentes falsis compellare nominibus, que facile ipsarum rerum redarguuntur effectu. Itaque nec ille divitie nec illa potentia nec hec dignitas iure appellari potest. Postremo idem de tota concludere fortuna licet, in qua nichil expetendum, nichil native bonitatis inesse manifestum est, que nec se semper bonis adiungit et bonos quibus adiuncta fuit non efficit.

Novimus quantas dederit ruinas
Urbe flammata patribusque cesis
Fratre qui quondam ferus interempto
Matris effuso maduit cruore
Corpus et visu gelidum pererrans
Ora non tinxit lacrimis, sed esse
Censor extincti potuit decoris.
Hic tamen sceptro populos regebat
Quos videt condens radios sub undis
Phebus extremo veniens ab ortu

Quos premunt septem gelidi triones
Quos notus sicco violentus aestu
Torret ardentes recoquens harenas
Celsa num tandem valuit potestas
Vertere pravi rabiem Neronis
Heu gravem sortem quotiens iniquus
Additur saevo gladius veneno

Prosa

Tum ego scis inquam ipsa minimum nobis ambitionem mortalium rerum fuisse dominatam sed materiam rebus gerendis optavimus quo ne virtus tacita consenesceret. Et illa atqui hoc unum est quod praestantes quidem natura mentes sed nondum ad extremam manum virtutum perfectione perductas allicere possit gloriae scilicet cupido et optimorum in rem publicam fama meritorum. Quae quam sit exilis et totius vacua ponderis sic considera. Omnem terrae ambitum sicuti astrologicis demonstrationibus accepisti ad caeli spatium puncti constat obtinere rationem id est ut si ad caelestis globi magnitudinem conferatur nihil spatii prorsus habere iudicetur. Huius igitur tam exiguae in mundo regionis quarta fere portio sicut ptolomeo probante didicisti quae nobis cognitis animantibus incolatur. Huic quartae si quantum maria paludesque premunt quantumque siti vasta regio distenditur cogitatione subtraxeris vix angustissima inhabitanda hominibus area relinquetur. In hoc igitur minimo puncti quodam puncto circumsepti atque conclusi de pervulganda fama de proferendo nomine cogitatis ut quid habeat amplum magnificumque gloria tam angustis exiguisque limitibus artata. Adde quod hoc ipsum brevis habitaculi septum plures incolunt nationes lingua moribus totius vitae ratione distantes ad quas tum difficultate itinerum tum loquendi diversitate tum commercii insolentia non modo fama hominum singulorum

sed ne incolere quidem queat. Etate denique marci
tullii sicut ipse quodam significat nondum caucasum mon
tem romane rei publice fama transcenderat et tunc erat
tam adulta parthis et ceteris id locorum gentibus formidolosa.
Vides ne igitur quam sit angusta quam compressa gloria quam dilata
re ac propagare laboratis. At ubi romani nominis transire fa
ma nequit romani hominis gloria progredietur. Quid quod
diversarum gentium mores inter se atque instituta discordant ut
quod apud alios laude apud alios supplicio dignum iudicetur
quo fit ut si quem fame predicatio delectat huic in plurimos
populos nomen proferre nullo modo conducat. Erit igitur pervulgata
inter suos gloria quisque contentus et intra unius gentis terminos pre
clara illa fame inmortalitas coartabitur. Sed quam multos
clarissimos suis temporibus viros scriptorum inops oblivio delevit.
Quamquam quid ipsa scripta proficiant que cum suis auctoribus premit
longior atque obscura vetustas. Vos autem inmortalitatem vobis
propagare videmini cum futuri famam temporis cogitatis.
Quod si eternitatis infinita spatia pertractes quid habes quod de
nominis tui diuturnitate leteris. Unius etenim hora momenti
si decem milibus conferatur annis quoniam utrumque spatium diffinitum
est minimam licet tamen aliquam portionem. At hic ipse numerus
annorum eiusque quamlibet multiplex ad interminabilem diuturnitatem
ne comparari quidem potest. Etenim finitis ad se invicem fuerit
quedam infiniti vero atque finiti nulla umquam poterit esse collatio

ita fit ut quelibet prolixi temporis fama si cum inexhausta eter-
nitate cogitetur non parva sed plane esse nulla videatur. Vos
autem nisi ad populares auras inanesque rumores recte facere nesci-
tis et relicta conscientie virtutisque prestantia de alienis premia
sermunculis postulatis. Accipe in huiusmodi arrogantie levitate quam
festive aliquis illuserit. Nam cum quidam adortus esset hominem
contumeliis qui non ad vere virtutis usum sed ad superbam gloriam
falsum sibi philosophi nomen induerat adiecissetque iam se sci-
turum an ille philosophus esset siquidem illatas iniurias leniter
patienterque tolerasset. ille patientiam paulisper assumpsit. Ac-
ceptaque contumelia velut insultans iam tandem inquit
intelligis me esse philosophum. Tum ille nimium mordaciter in-
tellexeram inquit si tacuisses. Quid autem quod ad precipuos vi-
ros de his enim sermo est qui virtute gloriam petunt. quid in-
quam quod ad hos de fama post resolutum morte suprema
corpus attineat. Nam si quod nostre rationes credi vetant
toti moriuntur homines nulla est omnino gloria cum is cuius ea esse
dicitur non exstet omnino. Sin vero bene sibi mens conscia terreno
carcere resoluta celum libera petit. Nonne omne terrenum negotium
spernit que se celo fruens terrenis gaudet exemptam. Metrum

Quicumque solam mente precipiti petit
Summumque credit gloriam
Late patentes etheris cernat plagas
Artumque terrarum situm.
Brevem replere non valentis ambitum
Pudebit aucti nominis.
Quid o superbi colla mortali iugo
Frustra levare gestiunt.

Licet remotos fama per populos means | Diffusa linguas explicet
Et magnis titulis fulgeat clara domus | Mors spernit altam gloriam
Involvit humile pariter et celsum caput | Equat et summis infima
Ubi nunc fidelis ossa Fabricii manent | Quid Brutus aut rigidus Cato
Signat superstes fama tenuis pauculis | Inanis nomen litteris
Sed quod decora novimus vocabula | Num scire consumptos datur
Iacetis ergo prorsus ignorabiles | Nec fama notos efficit
Quod si putatis longius vitam trahi | Mortalis aura nominis
Cum sera vobis rapiet hoc etiam dies | Iam vos secunda mors manet

Sed ne me inexorabile contra fortunam gerere bellum putes
est aliquando cum de hominibus fallax illa nichil bene mereatur
Tunc scilicet cum se aperit, cum frontem detegit, mores et profitetur. Nondum
forte quid loquar intelligis. Mirum est quod dicere gestio, eoque sen-
tentiam verbis explicare vix queo. Etenim plus hominibus reor adversam
quam prosperam prodesse fortunam. Illa enim semper specie felicitatis cum vide-
tur blanda mentitur; hec semper vera est cum se instabilem muta-
tione demonstrat. Illa fallit, hec instruit; illa mendacium specie
bonorum mentes fruentium ligat, hec cognitione fragilis felicitatis
absolvit. Itaque illam videas ventosam, fluentem suique semper
ignaram; hanc sobriam succinctamque et ipsius adversitatis exerci-
tatione prudentem. Postremo felix a vero bono devios
blandiens trahit; adversa plerumque ad vera bona reduces unco
retrahit. An hoc inter minima estimandum putas quod ami-
corum tibi fidelium mentes hec aspera, hec horribilis fortuna

decerent. Hec aut certos sodalium vultus ambiguosque secrevit discedens suos abstulit, tuos reliquit. Quanti hoc integer et ut videbaris tibi fortunatus emisses. Nunc et amissas opes querere. Quod pretiosissimum divitiarum genus est amicos invenisti.

Quod mundus stabili fide
Concordes variat vices
Quod pugnantia semina
Federis perpetuum tenent
Quod phebus roseum diem
Curru provehit aureo
Ut quas duxerit hesperus
Phebe noctibus imperet
Ut fluctus avidum mare
Certo fine coherceat
Ne terris liceat vagis
Latos tendere terminos
Hanc rerum seriem ligat
Terras ac pelagus regens
Et celo imperitans amor
Hic si frena remiserit
Quidquid nunc amat invicem
Bellum continuo geret
Et quam nunc socia fide
Pulchris motibus incitant
Certent solvere machinam
Hic sanctos populos quoque
Iunctos federe continet
Hic et coniugii sacrum
Castis nectit amoribus
Hic fidis etiam sua
Dictat iura sodalibus
O felix hominum genus
Si vestros animos amor
Quo celum regitur regat.

Iam cantum illa finierat. Cum me audiendi avidum stupentemque arrectis adhuc auribus carminis dulcedo defixerat. Itaque paulo post. O inquam summum lassorum solamen animorum. Quam tu me vel sententiarum pondere vel canendi iocunditate refovisti

audes ut me posthac imparem fortune ictibus esse non arbitrer.
Itaque remedia que paulo ante acriora esse dicebas ut modo non
perhorresco sed audiendi avidus vehementer efflagito. Tum
illa: Sensi, inquit, cum verba nostra tacitus attentusque rapiebas,
eumque tue mentis habitum vel exspectavi vel quod est verius ipsa
perfeci. Talia sunt quippe que restant ut degustata quidem mor-
deant, interius autem recepta dulcescant. Sed quod tu te audiendi
avidum dicis, quanto ardore flagrares si quonam te ducere
aggrediamur agnosceres. Quonam? inquam. Ad veram, inquit,
beatitudinem, quam tuus quoque somniat animus, sed occupato ad
ymagines visu ipsam illam non potest intueri. Tum ego: Fac obsecro
et que illa vera sit sine cunctatione demonstra. Faciam, inquit illa, tui causa libenter. Sed que
tibi causa notior est, eam prius designare verbis atque informare
conabor, ut ea perspecta cum in contrariam partem flexeris oculos vere
beatitudinis speciem agnoscere possis.

Vi serere ingenuum volet agrum,
Liberat arva prius fruticibus,
Falce rubos filicemque resecat,
Ut nova fruge gravis Ceres eat.
Dulcior est apium mage labor,
Si malus ora prius sapor edat.
Gratius astra nitent ubi Nothus
Desinit imbriferos dare sonos.
Lucifer ut tenebras pepulerit,
Pulchra dies roseos agit equos.
Tu quoque falsa tuens bona prius
Incipe colla iugo retrahere;
Vera dehinc animum subierint.

2ª Tum defixo paululum visu et velut in augustam suae mentis
sedem recepta sic coepit. Omnis mortalium cura quam multiplici-
um studiorum labor exercet diverso quidem calle procedit, sed ad unum
tamen beatitudinis finem nititur pervenire. Id autem est bonum quo quis ad-
epto nihil ulterius desiderare queat. Quod quidem est omnium sum-
mum bonorum cunctaque intra se bona continens. Cui si quid aforet
summum esse non posset quoniam relinqueretur extrinsecus quod posset optari.
Liquet igitur esse beatitudinem statum bonorum omnium congregatione perfectum.
Hunc uti diximus diverso tramite mortales omnes conantur adipisci.
Est enim mentibus hominum veri boni naturaliter inserta cupiditas, sed ad
falsa devius error abducit. Quorum quidem alii summum bonum esse
nihilo indigere credentes ut divitiis affluant elaborant. Alii
vero bonum quod sit dignissimum veneratione iudicantes adeptis hono-
ribus reverendi civibus suis esse nituntur. Sunt qui summum bonum
in summa potentia esse constituunt. Hi vel regnare ipsi volunt vel
regnantibus adhaerere conantur. At quibus optimum quiddam
claritas videtur, hi vel belli vel pacis artibus gloriosum
nomen propagare festinant. Plurimi vero boni fructum gaudio
laetitiaque metiuntur; hi felicissimum putant voluptate dif-
fluere. Sunt etiam qui horum fines causasque alterutro permutant ut
qui divitias ob potentiam voluptatesque desiderant vel potentiam
seu pecuniae causa seu proferendi nominis petunt. In his igitur ceteris-
que talibus humanorum actuum votorumque versatur intentio veluti
nobilitas favorque popularis quae videntur quandam claritudinem

comparare. uxor et liberi que iocunditatis gratia petuntur. Amicorum
vero quod sanctissimum genus est, non in fortuna sed in virtute numeratur.
Reliquum vero vel potentie causa vel delectationis assumitur.
Iam vero corporis bona promptum est ut ad superiora referantur.
Robur enim magnitudoque videtur prestare valentiam, pulchritu-
do atque velocitas celebritatem, salubritas voluptatem. Qui-
bus omnibus solam beatitudinem desiderari liquet. Nam quod
quisque pre ceteris petit, id summum esse iudicat bonum. Sed summum bonum
beatitudinem esse diffinivimus. Quare beatum esse iudicat statum
quem pre ceteris quisque desiderat. Habes igitur propositam ante oculos fere
formam felicitatis humane: opes, honores, potentiam, gloriam,
voluptates. Que quidem sola desiderans Epicurus consequenter sibi
summum bonum voluptatem esse constituit, quod cetera omnia iocundita-
tem animo videantur afferre. Sed ad hominum studia revertor, quorum
animus etsi caligante memoria tamen bonum summum repetit, sed ve-
lut ebrius qua domum revertatur ignorat. Num enim
errare videntur hi qui nichilo indigere nituntur? Atqui non est
aliud quod eque perficere beatitudinem possit quam copiosus bonorum
omnium status nec alieni egens sed sibi ipse sufficiens. Num vero
labuntur hi qui quod sit optimum id etiam reverentie cultu dignissi-
mum putant? Minime. Neque enim vile quiddam contempnendumque
est quod adipisci omnium fere mortalium laborat intentio. An in
bonis non est numeranda potentia? Quid igitur? Num imbecil-
lum ac sine viribus estimandum est quod omnibus rebus constat esse prestantius?

3A

An excellentia nichil pendendum. Sed sequestrari nequit quin
omne quod excellentissimum sit id etiam videatur esse carissimum. Nam
non esse anxiam tristemque beatitudinem nec doloribus molestiisque
subiectam quis estimet quando in minimis quoque rebus id
appetitur quod habere fruique delectet. Atqui hec sunt que adipisci
homines volunt eaque de causa divitias dignitates regna gloriam
voluptatesque desiderant quod per hec sibi sufficientiam reverentiam po
tentiam celebritatem leticiam credunt esse venturam. Bonum est igitur quod
tam diversis studiis homines petunt in quo quanta sit nature vis facile
monstratur. Cum licet varie dissidentesque sententie tamen in diligendo
boni fine consentiunt.

2m

Quantas rerum flectat habenas
Natura potens quibus inmensum
legibus orbem provida servet
Stringatque ligans inresoluto
Singula nexu placet arguto
Fidibus lentis promere cantu
Quamvis peni pulchra leones
Vincula gestent manibusque datas
Captent escas metuantque trucem
Soliti verbera ferre magistrum
Si cruor horrida tinxerit ora
Resides olim redeunt animi
Fremituque gravi meminere sui
Laxant nodis colla solutis
Primusque lacer dente cruento
Domitor rabidas imbuit iras
Que canit altis garrula ramis
Ales cavee clauditur antro
Huic licet illita pocula melle
Largasque dapes dulci studio
Ludens hominum cura ministret
Si tamen arto saliens texto
Nemorum gratas viderit umbras
Sparsas pedibus proterit escas
Silvas tantum meste requirit
Silvas dulci voce susurrat

Validis quondam viribus acta
hanc si curvans dextra remisit
Cadit hesperias phebus in undas
Currum solitos vertit ad ortus
Redituque suo singula gaudent
Nisi quod fini iunxerit ortum

pronum flectit virga cacumen
Recto spectat vertice celum
Sed secreto tramite rursus
Repetunt proprios queque recursus
Nec manet ulli traditus ordo
Stabilemque sui fecerit orbem.

3a Vos quoque o terrena animalia tenui licet imagine vestrum tamen principium somniatis · verumque illum beatitudinis finem licet minime perspicaci qualicumque tamen cogitatione prospicitis · eoque vos et ad verum bonum naturalis ducit intentio · et ab eodem multiplex error abducit · Considera namque an per ea quibus se homines adepturos beatitudinem putant ad destinatum finem valeant pervenire. Si enim vel pecunia vel honores ceteraque tale quid afferunt cui nichil bonorum abesse videatur nos quoque fateamur aliquos fieri adeptione felices. Quod si neque id valent efficere quod promittunt bonisque pluribus carent nonne liquido falsa in eis beatitudinis species deprehenditur? Primum igitur te ipsum qui paulo ante divitiis affluebas interrogo inter illas habundantissimas opes numquamne animum tuum concepta ex qualibet iniuria confudit anxietas? Atqui numquam libero me fuisse animo quin aliquid semper angerer reminisci queo. Nempe quia vel aberat quod abesse non velles vel aderat quod adesse noluisses. Ita est inquam. Illius igitur presentiam huius absentiam desiderabas. Confiteor inquam. Eget vero inquit eo quod quisque desiderat? Eget inquam. Qui vero eget aliquo non est usquequaque

sibi sufficiens omnino? Minime inquam. Tu itaque hanc insufficientie plenus
inquit opibus sustinebas? Quidni inquam. Opes igitur nichilo indigentem
sufficientemque sibi facere nequeunt, et hoc erat quod promittere vide-
bantur. Atqui hoc quoque maxime considerandum puto quod nichil ha-
beat suapte natura pecunia ut his a quibus possidetur invitis ne-
queat auferri. Fateor inquam. Quidni fateare cum eam cotidie va-
lentior aliquis eripiat invito. Unde enim forenses querimonie nisi
quod vel vi vel fraude nolentibus pecunie repetuntur erepte. Ita
est inquam. Egebit igitur inquit extrinsecus petito presidio quo suam pecuniam
quisque tueatur. Quis id inquam neget. Atqui non egeret eo nisi
possideret pecuniam quam posset amittere. Dubitari inquam nequit.
In contrarium igitur relapsa res est. Nam que sufficientes sibi facere putaba-
ntur opes alieno potius presidio faciunt indigentes. Quis autem
modus est quo pellatur divitiis indigentia. Num enim divites esurire ne-
queunt. Num sitire non possunt. Num frigus hibernum pecuniosorum membra
non sentiunt. Sed adest inquies opulentis quo famem satient quo
sitim frigusque depellant. Sed hoc modo consolari quidem divitiis in-
digentia potest, auferri penitus non potest. Nam si hec
hians semper atque aliquid poscens opibus expletur maneat
necesse est que possit expleri. Taceo quod nature minimum quod avari-
tie nichil satis est. Quare si opes nec summovere indigentiam
possunt et ipse suam faciunt, quid est quod eas sufficientiam prestare credatis.

3m. Quamvis fluente dives auri gurgite — Metrum
Non expleturas cogat avarus opes.

Oneretque bacis colla rubri litoris
Rura que tentens scindat opima bove
Nec cura mordax deseret superstitem
Defunctumque leves non comitantur opes. **Prosa.**

Sed dignitates honorabilem reverendumque cui provenerint reddunt. Num vis ea magistratibus ut utentium mentibus virtutes inserant vitia depellant. Atqui non fugare sed illustrare potius nequitiam solent. Quo fit ut indignemur eas sepe nequissimis hominibus contigisse. Unde Catulus licet in curuli Nonium sedentem strumam tamen appellat. Videsne quantum malis dedecus adiciant dignitates. Atqui minus eorum patebit indignitas si nullis honoribus inclarescant. Tu quoque num tandem tot periculis adduci potuisti ut cum Decorato gerere magistratum putares cum in eo mentem nequissimi scurre delatorisque respiceres. Non enim possumus ob honores reverentia dignos iudicare quos ipsis honoribus iudicamus indignos. At si quem sapientia preditum videres num posses eum vel reverentia vel ea qua est preditus sapientia non dignum putare. Minime. Inest enim dignitas propria virtuti quam protinus in eos quibus fuerit adiuncta transfundit. Quod quia populares facere nequeunt honores liquet eos propriam dignitatis pulchritudinem non habere. In quo illud est animadvertendum magis. Nam si eo abiectior est quo magis a pluribus quisque contempnitur cum reverendos facere nequeat quos pluribus ostentat despectiores potius improbos dignitas facit. Verum non impune reddunt namque improbi parem dignitatibus

virtutum quas sua contagione commaculant. Atque ut agnoscas
veram illam reverentiam per has umbratiles dignitates non posse
contingi sic collige. Si quis multiplici consulatu functus in
barbaras nationes forte devenerit venerandumne barbaris
honor faciet. Atqui si hoc naturale munus dignitatibus
foret ab officio suo quoquo gentium nullo modo cessarent sicut
ignis ubique terrarum numquam tamen calere desistit. Sed quoniam id eis non
propria vis sed hominum fallax adnectit opinio vanescunt ilico cum ad
eos venerint qui dignitates esse non estimant. Sed hoc apud
exteras nationes. Inter eos vero apud quos orte sunt num perpetuo
perdurant. Atqui pretura magna olim potestas nunc inane nomen
est et senatorii census gravis sarcina. Si quis quondam po-
puli curasset annonam magnus habebatur. Nunc ea prefectura
quid abiectius. Ut enim paulo ante diximus quod nichil habet
proprii decoris opinione utentium nunc splendorem accipit nunc
amittit. Si igitur reverendos facere nequeunt dignitates si ultro
improborum contagione sordescunt si mutatione temporum splendere
desinunt si gentium estimatione vilescunt quid est quod in se expe-
tende pulchritudinis habeant nedum aliis prestent. Metrum

4m Quamvis se Tyrio superbus ostro / Sed quondam dabat improbus verendis
Comeret et niveis lapillis / Patribus indecores curules
Invisus tamen omnibus vigebat / Quis illos igitur putet beatos
Luxurie Nero sevientis / Quos miseri tribuunt honores

5m An vero regna regumque familiaritas efficere potentem

valent. Quidni quando eorum felicitas perpetuo durat.
Atqui plena est exemplorum vetustas, plena est presens etas
qui reges felicitatem calamitate mutaverint. O preclara po-
tentia que nec ad conservationem quidem sui satis efficax in-
venitur. Quod si hec regnorum potestas beatitudinis auctor est,
nonne si qua parte defuerit felicitatem minuat, miseriam
importet. Sed quamvis late humana tendantur imperia, plures ne-
cesse est gentes relinqui quibus regum quisque non imperet. Qua
vero parte beatos faciens desinit potestas, hac impotentia subintrat
que miseros facit. Hoc igitur modo maiorem regibus inesse necesse est
miserie portionem. Expertus sortis sue periculorum tyrannus reg-
ni metus pendentis supra verticem gladii terrore simulavit.
Que est igitur hec potestas que sollicitudinum morsus expellere, que
formidinum aculeos vitare nequit. Atqui vellent ipsi vixisse se-
curi, sed nequeunt; dehinc de potestate gloriantur. An tu potentem cen-
ses quem videas velle quod non possit efficere. Potentem censes
qui satellite latus ambit, qui quos terret ipse plus metuit,
qui ut potens esse videatur in servientium manu situm est. Nam quid
ego de regum familiaritate disseram, cum regna ipsa tante imbecilli-
tatis plena demonstrem. Quos quidem regia potestas sepe incolumis,
sepe autem lapsa prosternit. Nero Senecam familiarem preceptorem-
que suum ad eligende mortis coegit arbitrium. Papinianum diu
inter aulicos potentem militum gladiis Antoninus obiecit. Atqui
uterque potentie sue renuntiare voluerunt, quorum Seneca opes

etiam suas tradere neroni seneca conferre conatus est sed dum ruituros moles ipsa trahit neuter quod voluit effecit. Que est igitur ista potencia quam pertimescunt habentes quam nec cum habere velis tutus sis et cum deponere cupias vitare non possis. An presidio sunt amici quos non virtus sed fortuna conciliat. Sed quem felicitas amicum fecit infortunium faciet inimicum. Que vero pestis efficacior ad nocendum quam familiaris inimicus.

5ᵐ Qui se volet esse potentem · Tellus tua iura tremiscat
Animos domet ille feroces · Et serviat ultima thile
Nec victa libidine colla · Tamen atras pellere curas
Fedis submittat habenis · Miserasque fugare querelas ·
Etenim licet indica longe · Non posse potencia non est

6ᵃ Gloria vero quam fallax sepe quam turpis est. Unde non iniuria tragicus exclamat w doza doza alii prot anBpot Nhodaentet otinezotmn ... plures enim magnum sepe falsis vulgi opinionibus abstulerunt quo quid turpius excogitari potest. Nam qui falso predicantur suis ipsi necesse est laudibus erubescant. Que .... si etiam meritis conquisita sit quid tamen sapientis adiecerit conscientie qui bonum suum non populari rumore sed conscientie veritate metitur. Quod si hoc ipsum propagasse nomen pulchrum videtur consequens est ut fedum non extendisse iudicetur. Sed cum uti paulo ante disserui plures gentes esse necesse sit ad quas unius fama hominis nequeat pervenire fit ut quem tu estimas gloriosum pro maxima parte terrarum videatur inglorius.

h ad popularem gratiam nec commemoratione quidem dignam
puto que nec iudicio prouenit nec unquam firma perdurat. Iam
vero quam sit inane quam futile nobilitatis nomen quis non videat.
Que si ad claritudinem refertur aliena est. Videtur namque esse
nobilitas quedam de meritis veniens laus parentum. Quod
si claritudinem predicatio facit illi sint clari necesse est qui
predicantur. Quare splendidum te si tuam non habes aliena
claritudo non facit. Quod si quid est in nobilitate bonum id esse arbi-
tror solum ut imposita nobilibus necessitudo videatur ne a
maiorum virtute degenerent.

·5m· Omne hominum genus in terris simili surgit ab ortu.
Unus enim rerum pater est unus cuncta ministrat.
Ille dedit phebo radios dedit et cornua lune.
Ille homines et terris dedit ut sidera celo.
Hic clausit membris animos celsa sede petitos.
Mortales igitur cunctos edit nobile germen.
Quid genus et proauos strepitis. Si primordia vestra
Auctoremque deum spectes nullus degener extat
Ni vitiis peiora fouens proprium deserat ortum.

·7a· Quid autem de corporis voluptatibus loquar quarum appe-
tentia quidem plena est anxietatis. Satietas vero penitentie.
Quantos ille morbos quam intolerabiles dolores quasi quendam fructum
nequitie fruentibus solent referre corporibus. Quarum motus
quid habeat iocunditatis ignoro. Tristes vero esse voluptatum

exitus quisquis reminisci libidinum suarum volet intelliget.
Que si beatos explicare possunt, nichil cause est quin pecudes quoque
beate esse dicantur, quarum omnis ad explendam corporalem
lacunam festinat intencio. Honestissima quidem coniugis foret
liberorumque iocunditas, sed nimis e natura dictum est nescio quem
filios invenisse tortores. Quorum quam sit mordax quecumque
condicio, neque alias expertum te neque nunc anxium necesse est
admonere. In quo euripidis mei sentenciam probo, qui carentem
liberis infortunio dixit esse felicem.

m^m Habet hoc voluptas omnis, stimulis agit fruentes,
apiumque par volantum ubi grata mella fudit
fugit et nimis tenaci ferit icta corda morsu.

8^m Nichil igitur dubium est quin hec ad beatitudinem quedam devia
sint nec perducere quemquam eo valeant ad quod se perducturas esse
promittunt. Quantis vero implicite malis sint, brevissime mon-
strabo. Quid enim? Pecuniamne congregare conaberis? Sed eri-
pies habenti. Dignitatibus fulgere velis? Danti supplicabis
et qui preire ceteros honore cupis, poscendi humilitate vilesces.
Potenciamne desideras? Subiectorum insidiis obnoxius periculis
subiacebis. Gloriam petas? Sed per aspera quaeque distractus securus esse
desistis. Voluptariam vitam degas? Sed quis non spernat atque
abiciat vilissime fragilissimeque rei corporis servum? Iam
vero qui bona prae se corporis ferunt, quam exigua, quam fragili possessione
nituntur! Num enim elephantos mole, tauros robore superare

potentes Nec tigres velocitate prebitis Respicite celi spacium firmitudinem celeritatem et aliquando desinite vilia mirari quod quidem celum non his potius quam sua qua regitur ratione mirandum. Forme vero nitor ut rapidus est ut velox et vernalium florum mutabilitate fugacior. Quod si ut aristotiles ait homines linceis oculis uterentur ut eorum visus obstantia penetraret nonne introspectis visceribus illud alcibiadis superficie pulcherrimum corpus turpissimum videretur. Igitur te pulchrum videri non tua natura sed oculorum spectantium reddit infirmitas. Sed estimate quam vultis nimio corporis bona dum sciatis hoc quodcumque miramini triduane febris igniculo posse dissolvi. Ex quibus omnibus illud redigere in summam licet quod hec que nec prestare que pollicentur bona possunt nec omnium bonorum congregatione perfecta sunt ea nec ad beatitudinem quasi quidam calles ferunt nec beatos ipsa perficiunt.

8m

Eu que miseros tramite devios | Abducit ignorantia
Non aurum in viridi queritis arbore | Nec vite gemmas carpitis
Non altis laqueos montibus abditis | Ut pisce ditetis dapes
Nec vobis capreas si libeat sequi | Tyrrena captatis vada
Ipsos quin etiam fluctibus abditos | Norunt recessus equoris
Que gemmis niveis unda feracior | Vel que rubentis purpure
Nec non que tenero pisce vel asperis | Prestent echinis litora
Sed quonam lateat quod cupiunt bonum | Nescire ceci sustinent
Et quod stelliferum transabiit polum | Tellure demersi expetunt

Quid dignum stolidis mentibus imprecer? Opes honores ambiant
Et cum falsa graui mole parauerint. Tum uera cognoscant bona.

2a Hactenus mendacis formam felicitatis ostendisse suffe-
cerit quam si perspicaciter intueris ordo est deinceps que
sit uera monstrare. Atqui uideo inquit nec opibus sufficientiam
nec regnis potentiam nec reuerentiam dignitatibus nec celebri-
tatem gloria nec leticiam uoluptatibus posse contingere. An et
causas cur ita sit deprehendisti. Tenui quidem ueluti
rimula michi uidere uideor sed ex te apertius cognoscere malim.
Atqui promptissima ratio est. Quod enim simplex est indi-
uisumque natura id error humanus separat et a uero atque per-
fecto ad falsum imperfectumque traducit. An tu arbitraris quod nichilo
indigeat egere potentia. Minime inquit. Recte tu quidem.
Nam si quid est quod in ulla re inbecillioris ualencie
sit in hac presidio necesse est egeat alieno. Ita est inquit.
Igitur sufficiencie potentieque una est eademque natura.
Sic uidetur. Quod uero huiusmodi sit spernendumne
esse censes an contra rerum omnium ueneratione dignissimum. At
hoc inquam ne dubitari quidem potest. Addamus igitur sufficien-
tie potentieque reuerentiam ut hec tria unum esse iudicemus.
Addamus siquidem uera uolumus confiteri. Quid uero inquit
obscurumne hoc atque ignobile censes esse an omni cele-
britate clarissimum. Considera uero ne quod nichilo indi-
geat quod potentissimum quod honore dignissimum esse con

[illegible] ergo claritudine quam sibi praestare non possit egens

aliquid exterius videatur esse abiectius. Non possum inquam

quae hoc tam veneranda etiam celebritate esse confitear. Consequens

igitur ut claritudinem superioribus tribus nihil differre fateamur.

Consequens inquit. Quod igitur nullius egeat alieni quod

suis cuncta viribus possit quod sit clarum atque reverendum

nonne hoc etiam constat esse laetissimum. Sed unde huic tali

moeror ullus obrepat ne cogitare quidem possum.

Quare plenum esse laetitiae siquidem superiora manebunt

necesse est confiteri. Atqui illud quoque per eadem necessarium est

sufficientiae potentiae claritudinis reverentiae iucunditatis

nomina quidem esse diversa nullo modo vero discrepare substantiam.

Necesse est inquam. Hoc igitur quod est unum simplexque natura

pravitas humana dispertit et dum rem quae partibus caret

conatur adipisci nec portionem quae nulla est nec

ipsam quam minime affectat assequitur. Quonam inquam modo.

Qui divitias inquit petit penuriae fuga de potentia

nihil laborat vilis obscurusque esse mavult multas etiam

sibi naturales subtrahit voluptates ne pecuniam quam

paravit amittat. Sed hoc modo ne sufficientia quidem contingit ei quem

valentia deserit quem molestia pungit quem vilitas abicit quem

recondit obscuritas. Qui vero solum posse desiderat profligat

opes despicit voluptates honoremque potentia carentem

gloriam quoque nihili pendit. Sed hunc quoque quam multa defi-

aut vides. Fit enim ut aliquo necessariis egeat aut anx-
ietatibus mordeatur cumque hec depellere nequeat, etiam
id quod maxime petebat potens esse desistit. Similis
ratio de honoribus gloria voluptatibus licet. Nam
cum unumquodque horum idem quod cetera sit, quisquis horum aliquid
sine ceteris petit ne illud quidem quod desiderat apprehendit.
Quid igitur, inquam, si qui cuncta simul cupiat adipisci?
Summam quidem ille beatitudinis velit sed num in hiis illam
reperiet que demonstravimus id quod pollicentur non posse
conferre? Minime, inquam. In hiis igitur que singula quedam
expetendorum prestare creduntur beatitudo nullo modo vesti-
ganda est. Fateor, inquam, et hoc dici nichil verius potest.
Habes igitur, inquit, et formam et causas false felicitatis. Deflecte
nunc in adversum mentis intuitum; ibi enim veram quam promisimus
statim videbis. Atqui hec, inquam, vel ceco perspicua est eamque tu
paulo ante monstrasti dum false causas aperire conaris. Nam
nisi fallor ea vera est et perfecta felicitas que sufficientem potentem
reverendum celebrem letumque perficiat. Atque ut me interius animad-
vertisse cognoscas, que unum horum, quoniam idem cuncta sunt, veraciter
prestare potest hanc esse plenam beatitudinem absque ambiguita-
te cognosco. O te alumne hac opinione felicem, si quidem
hoc, inquit, adieceris. Quidnam? inquam. Essene aliquid in hiis
mortalibus caducisque rebus putas quod huiusmodi statum possit
afferre? Minime, inquam, puto idque a te nichil ut amplius

desiderium ostensum est. Hec igitur aut imagines veri boni
vel imperfecta quedam dare bona videntur, verum autem atque perfectum
bonum conferre non possunt. Assentior inquam. Quoniam igitur agnovisti que
vera illa sit, que autem beatitudinem mentiantur, nunc superest ut unde
veram hanc petere possis agnoscas. Id quidem inquam iam dudum
vehementer exspecto. Sed cum ut in Timeo Platoni inquit nostro
placet, in minimis quoque rebus divinum presidium debeat implorari,
quid nunc faciendum censes ut illius summi boni sedem reperire mereamur?
Invocandum inquam rerum omnium patrem, quo pretermisso
nullum rite fundatur exordium. Recte inquit, ac simul ita
modulata est. Metrum

O qui perpetua mundum ratione gubernas
Terrarum celique sator qui tempus ab evo
Ire iubes stabilisque manens das cuncta moveri
Quem non externe pepulerunt fingere cause
Materie fluitantis opus, verum insita summi
Forma boni livore carens, tu cuncta superno
Ducis ab exemplo, pulchrum pulcherrimus ipse
Mundum mente gerens similique in imagine formans
Perfectasque iubens perfectum absolvere partes.
Tu numeris elementa ligas ut frigora flammis
Arida conveniant liquidis, ne purior ignis
Evolet aut mersas deducant pondera terras.

[illegible]

Tu triplicis mediam nature cuncta moventem
Connectens animam per consona membra resolvis.
Que cum secta duos motum glomeravit in orbes
In semet reditura meat mentemque profundam
Circuit et simili convertit ymagine celum.
Tu causis animas paribus vitasque minores
Vehiculis levibus sublimes curribus aptans
In celum terramque seris quas lege benigna
Ad te conversas reduci facis igne reverti.
Da pater augustam menti conscendere sedem
Da fontem lustrare boni da luce reperta
In te conspicuos animi defigere visus.
Dissice terrene nebulas et pondera molis
Atque tuo splendore mica tu namque serenum.
Tu requies tranquilla piis te cernere finis
Principium vector dux semita terminus idem. Prosa

Quoniam igitur que sit imperfecti que etiam perfecti forma boni vidisti nunc demonstrandum reor quonam hec felicitatis perfectio constituta sit. In quo illud primum arbitror inquirendum an aliquod huiusmodi in rerum natura possit existere ne nos preter rei subiecte veritatem cassa cogitationis ymago decipiat. Sed quin existat sitque hoc veluti quidam omnium fons bonorum negari nequit. Omne enim quod imperfectum dicitur id diminutione perfecti imperfectum esse perhibetur

Quo fit ut si in quolibet genere imperfectum quid esse videatur
in eo perfectum quoque aliquid esse necesse sit. Etenim perfectione
sublata unde illud quod imperfectum perhibetur extiterit nec
fingi quidem potest. Neque enim ab diminutis inconsummatisque na-
tura rerum cepit exordium sed ab integris absolutisque proce-
dens in hec extrema atque effeta dilabitur. Quod si uti pau-
lo ante monstravimus est quedam boni fragilis imperfecta felicitas
esse aliquam solidam perfectamque non potest dubitari. Firmissime inquam
verissimeque conclusum est. Quo vero inquit habitet ita considera.
Deum rerum omnium principem bonum esse communis humanorum conceptio
probat animorum. Nam cum nihil deo melius excogitari queat id quo
melius nihil est bonum esse quis dubitat. Ita vero bonum esse deum
ratio demonstrat ut perfectum quoque bonum in eo esse convincat. Nam ni
tale sit rerum omnium princeps esse non poterit. Erit enim eo prestancius
aliquid perfectum possidens bonum quod hoc prius atque antiquius esse vide-
atur. Omnia namque perfecta minus integris priora esse claruerunt.
Quare ne in infinitum ratio prodeat confitendum est summum deum
summi perfectique boni esse plenissimum. Sed perfectum bonum veram esse bea-
titudinem constituimus. Veram igitur beatitudinem in summo deo si-
tam esse necesse est. Accipio inquam nec est quod contradici ullo
modo queat. Sed queso inquit te vide quam id sancte atque inviola-
biliter probes quod boni summi summum deum diximus esse ple-
nissimum. Quonam inquam modo. Ne hunc rerum omnium patrem

illud summum bonum quo plenus esse perhibetur uel extrinsecus
accepisse uel ita naturam aliud habere presumas quasi habentis
dei habentemque beatitudinis diuersam cogites esse substanciam.
Nam si extrinsecus acceptum putes, prestancius id quod dederit
ab eo quod acceperit existimare possis. Sed hunc esse rerum
omnium excellentissimum dignissime confitemur. Quod si natura quidem
inest sed racione diuersum, cum de rerum principe loquamur deo fingat qui
potest quis hec diuersa coniunxerit. Postremo quod a qualibet re diuersum est
id non est illud a quo intelligitur esse diuersum. Quare quod a summo bono di-
uersum est sui natura, id summum bonum non est; quod nefas est de eo cogita-
re quo nichil constat esse prestancius. Omnino enim nullius rei natura suo principio me-
lior poterit existere. Quare quod omnium principium sit, id eciam sui substancia
summum esse bonum verissima conclusserim racione. Rectissime inquam. Sed
summum bonum beatitudinem esse concessum est. Ita est inquit. Igitur
inquit deum esse ipsam beatitudinem necesse est confiteri. Nec propositis inquam
prioribus refragari queo et illis hoc illatum consequens esse perspicio.
Respice inquit an hinc quoque idem firmius approbetur quod duo
summa bona que a se diuersa sint esse non possunt. Etenim que discrepant
bona non esse alterum quod sit alterum liquet. Quare neutrum poterit
esse perfectum cum alterutri alterum deest. Sed quod perfectum non sit id summum
non esse manifestum est. Nullo igitur modo que sunt summa bona ea
possunt esse diuersa. Atqui beatitudinem et deum summum bonum esse collegimus.
Quare ipsam necesse est summam esse beatitudinem que sit summa diuinitas.

nitas. B. Nichil inquam re ipsa verius nec ratiocinatione firmius nec
deo dignius concludi potest. Super hec inquit igitur veluti geometre solent
demonstratis propositis aliquid inferre que porismata ipsi vocant
ita ego quoque tibi veluti corrolarium dabo. Nam quoniam beatitudinis
adeptione fiunt homines beati, beatitudo vero est ipsa divinitas,
divinitatis adeptione fieri beatos manifestum est. Sed uti iusticie
adeptione iusti, sapiencie sapientes fiunt, ita divinitatem adep-
tos deos fieri simili ratione necesse est. Omnis igitur beatus deus est sed
natura quidem unus, participatione vero nichil prohibet quam
plurimos. B. Et pulchrum inquit hoc atque preciosum, sive porisma
sive corrolarium vocari mavis. Atqui hoc quoque nichil pulchri-
us est, quod his annectendum esse ratio persuadet. B. Quid inquam?
Cum multa inquit beatitudo continere videatur, utrumne
omnia hec unum veluti corpus beatitudinis quadam partium varieta-
te coniungant an sit eorum aliquid quod beatitudinis substantiam compleat,
ad hoc vero cetera referantur. B. Vellem inquam id ipsarum rerum
commemoratione patefaceres. P. Nonne inquit beatitudinem bonum
esse censemus? B. Ac summum quidem inquam. P. Addas inquit hoc omnibus licet,
nam eadem sufficientia summa est, eadem summa potentia, reverentia
quoque claritas ac voluptas beatitudo videatur. Quid igitur? Hecine
omnia bonum, sufficientia, potentia ceteraque veluti quedam beatitudinis
membra sunt, an ad bonum veluti ad verticem cuncta refe-
runtur? B. Intelligo inquam quid investigandum proponas sed

quid consecutas audire desidero inquam. Cum inquit ita discretionem sic data
pe. Sed si omnia beatitudinis membra forent a se quoque invicem discre-
parent. Haec enim est partium natura ut unum corpus diversa com-
ponant. Atqui haec omnia unum esse monstrata sunt. Minime igitur
membra sunt. Alioquin ex uno membro beatitudo videbitur esse coniuncta
quod fieri nequit. Id quidem inquam dubium non est. Sed id quod restat expec-
to. Ad bonum vero cetera referri palam est. Idcirco enim sufficien-
tia petitur quoniam bonum esse iudicatur. Idcirco potentia quoniam id quoque creditur
esse bonum. Idem reverentia claritate iucunditate coniectare licet.
Omnium igitur expetendorum summa atque causa bonum est. quod enim neque
re neque similitudine ullum in se retinet bonum id expeti nullo modo potest.
Contraque quae natura bona non sunt tamen si esse videantur quasi vere
bona sint appetuntur. Quo fit uti summa cardo atque causa expe-
tendorum omnium bonitas esse iure credatur. Cuius vero causa quid expetitur
id maxime videtur optari veluti si salutis causa
quispiam velit equitare non tam motum equitandi desiderat quam
salutis effectum. Cum igitur omnia boni gratia petantur non illa potius quam bonum ipsum
desideratur ab omnibus. Sed propter quod cetera optantur beatitudinem
esse concessimus. Quare sic quoque sola queritur beatitudo. Ex quo liquido
apparet ipsius boni et beatitudinis unam atque eandem esse substantiam. Nihil
video cur dissentire quispiam possit inquam. Sed deum veramque beatitudinem
unum atque idem esse demonstravimus. Ita est inquam. Securo igitur con-
cludere licet dei quoque in ipso bono nec usquam alio sitam esse substantiam

10m Vt omnes venite pariter capti
Quos fallax ligat improbis cathenis
Terenas habitans libido mentes
Hec erit vobis requies laborum
Hic portus placida manens quiete
Hoc patens unum miseris asilum
Non quicquid Tagus aureis harenis
Donat aut Hermus rutilante ripa
Aut Indus calido propinquus orbi
Candidis miscens virides lapillos
Illustrent aciem magisque cecos
In suas condunt animos tenebras
Hoc quicquid placet excitatque mentes
Infimis tellus aluit cavernis
Splendor quo regitur vigetque celum
Vitat obscuras anime ruinas
Hanc quisquis poterit notare lucem
Candidos phebi radios negabit

xi pr Assentior inquam cuncta enim firmissimis nexa rationibus constant.

Tum illa quanti pretii inquit estimabis si bonum ipsum quid sit agnoveris. Infinito inquam siquidem michi pariter deum quoque qui bonum est continget agnoscere. Atqui hoc verissima ratione patefaciam maneant modo que paulo ante conclusa sunt. Manebunt. Nonne inquit monstravimus ea que appetuntur pluribus idcirco vera perfectaque bona non esse quoniam a se invicem discreparent cumque alteri abesset alterum plenum absolutumque bonum afferre non posset. Tum autem verum bonum fieri cum in unam veluti formam atque efficientiam colliguntur ut que sufficientia est eadem sit potentia reverentia claritas atque iocunditas. Nisi vero unum atque idem omnia sint nichil habere quo inter expetenda numerentur. Demonstratum inquam nec dubitari ullo modo potest. Que igitur cum discrepant minime bona sunt cum vero unum esse ceperint bona fiunt. Nonne hec ut bona sint unitatis adepcione fieri contingit. Ita inquam

videtur. P. Sed omne quod bonum est boni participatione bonum esse
concedis an minime? B. Ita est. P. Igitur opportet idem esse unum
atque bonum simili ratione concedas. Eadem namque substantia est eorum
quorum naturaliter non est diversus effectus. B. Negare nequeo.
P. Nostine igitur, inquit, omne quod est tam diu manere atque subsistere
quamdiu sit unum, sed interire atque dissolvi pariter atque unum
destiterit? B. Quonam modo? P. Ut in animalibus, inquit, cum in unum coeunt
ac permanent anima corpusque, id animal vocatur. Cum vero
haec unitas utriusque separatione dissolvitur, interire nec iam esse animal
liquet. Ipsum quoque corpus cum in una forma membrorum coniunctio-
ne permanet humana visitur species. At si distributae segregataeque
partes corporis distraxerint unitatem, desinit esse quod fuerat.
Eodemque modo percurrenti cetera procul dubio patebit subsistere unumquodque
dum unum est, cum vero unum desinit interire. B. Consideranti mihi
plura minime aliud videtur. P. Estne igitur, inquit, quod in quantum
naturaliter agat relicta subsistendi appetentia venire ad interitum
corruptionemque desideret? B. Si animalia, inquam, considerem quae habent
aliquam volendi nolendique naturam, nihil invenio quod nullis
extra cogentibus abiciant manendi intentionem et ad
interitum sponte festinent. Omne namque animal tueri salutem
laborat, mortem vero perniciemque devitat. Sed quid de herbis arbo-
ribusque, quid de inanimatis omnino consentiam rebus prorsus
dubito. P. Atqui non est quod de hoc quoque possis ambigere, cum herbas

atque arbores intueris primum sibi convenientibus nasci locis
ubi quantum earum natura queat cito exarescere atque interire non pos-
sint. Nam alie quidem campis alie montibus oriuntur alias ferunt
paludes alie saxis herent aliarum sunt fecunde steriles
arene quas si in alia quispiam loca transferre conetur a-
rescunt. Sed dat cuique natura quod conveniat et ne dum manere
possunt intereant elaborat. Quid quod omnes velut in terras ore demer-
so trahunt alimenta radicibus ac per medullas robur corticemque
diffundunt. Quid quod mollissimum quidque sicuti medulla est
interiori semper sede reconditur. Extra vero quadam ligni firmi-
tate ultimus autem cortex adversum celi intemperiem
quasi mali patiens defensor opponitur. Iam vero quanta est nature dili-
gentia ut cuncta semine multiplicato propagentur. Que omnia
non modo ad tempus manendi verum generatim quasi in perpe-
tuum manendi veluti quasdam machinas esse quis nesciat
Ea etiam que inanimata esse creduntur nonne quod suum est si-
mili ratione quoque desiderant. Cur enim flammas quidem sursum
levitas vehit terras vero deorsum pondus deprimit nisi quod hec singu-
lis loca motionesque conveniunt. Porro autem quod cuique consentaneum est id
unumquodque conservat sicut ea que inimica sunt corrumpunt. Iam vero ea
que dura sunt ut lapides adherent tenacissime partibus suis et ne
facile dissolvantur resistunt. Que vero liquentia ut aer atque aqua faci-
le quidem dividentibus cedunt sed cito in ea rursus a quibus sunt

abscisa relabuntur · ignis vero omnem refugit sectionem. Neque en-
im nunc nos de voluntariis animae cognoscentis motibus sed de natura-
li intentione tractamus sicuti est quod acceptas escas sine cogi-
tatione transigimus, quod in somno spiritum ducimus nescientes. Nam
ne in animalibus quidem manendi amor ex animae voluntatibus verum
ex naturae principiis venit. Nam saepe mortem cogentibus causis
quam natura reformidat voluntas amplectitur. Contraque illud quo
solo mortalium rerum durat diuturnitas gignendi opus quod natura semper
appetit interdum voluntas coercet. Adeo haec sui caritas non ex animali
motione sed ex naturali intentione procedit. Dedit enim providentia cre-
atis a se rebus hanc vel maximam manendi causam ut quoad
possunt naturaliter manere desiderent. Quare nichil est quod ullo modo que-
as dubitare cuncta quae sunt appetere naturaliter constantiam manendi et
devitare perniciem. Bo. Confiteor inquam nunc me indubitato cernere
quae dudum incerta videbantur. P. Quod autem inquit subsistere ac per-
manere appetit id unum esse desiderat; hoc enim sublato ne esse quidem
cuiquam permanebit. B. Verum est inquam. P. Omnia igitur unum desi-
derant. Bo. Consensi. P. Sed unum id ipsum monstravimus esse quod
bonum. B. Ita quidem. P. Cuncta igitur bonum petunt quod quidem
ita describas licet ipsum bonum esse quod desideratur ab omnibus. Bo.
Nichil inquam verius excogitari potest. Nam vel ad nichil unum cuncta referun-
tur et uno veluti vertice destituta sine rectore fluitabunt aut
si quid est ad quod universa festinent id erit omnium summum bonorum

p. Et illa nimirum inquit o alumpne letor ipsam enim medie veritatis
notam mente fixisti. Sed in hoc patuit & quod ignorare te
paulo ante dicebas. b. Quid inquam. p. Quis esset inquit rerum om-
nium finis. is est enim profecto quod ab omnibus desideratur. Quod quia
bonum esse collegimus oportet omnium finem bonum esse fateamur.

xi m Quisquis profunda mente vestigat verum
Cupit que nullis ille deviis falli
Ipse revolvat intimi lucem visus
Longos que in orbem cogat inflectens motus
Animum que doceat quicquid extra molitur
Suis retrusum possidere thesauris
Dudum quod atra texit erroris nubes
Lucebit ipso perspicacius phebo
Non omne namque mente depulit lumen
Obliviosam corpus invehens molem
Heret profecto semen introrsum veri
Quod excitatur ventilante doctrina
Nam cur rogati sponte recta censetis
Ni mersus alto viveret fomes corde
Quod si platonis musa personat verum
Quod quisque discit immemor recordatur

12a Tum ego platoni inquam vehementer assentior nam me horum
iam secundo commemoras. primum quod memoriam corporea

contagione dehinc cum meroris pressus amisi. P. Tum illa si
priora inquit concessa respicias ne illud quidem longius aberit
quin recorderis quid te dudum nescire confessus es. Bo. Quid inquam
P. Quibus ille gubernaculis mundus regatur. B. Memini
inquam me inscitiam meam fuisse confessum. Sed quid afferas licet
iam prospiciam planius tamen ex te audire desidero. P. Mundum in-
quit hunc a deo regi paulo ante minime dubitandum puta-
bas. B. Ne nunc quidem arbitror inquam nec umquam dubitandum
putabo quibusque in hoc rationibus accedam breviter exponam. Mundus
hic ex tam diversis contrariisque partibus in unam formam minime conve-
nisset nisi unus esset qui tam diversa coniungeret. Coniuncta vero naturarum
ipsa diversitas invicem discors dissociaret atque divelleret nisi
unus esset qui quod nexuit contineret. Non tam vero certus nature ordo
procederet nec tam dispositos motus locis temporibus efficientia
spatiis qualitatibus explicaret nisi unus esset qui has muta-
tionum varietates manens ipse disponeret. Hoc quidquid est quo con-
dita manent atque agitantur usitato cunctis vocabulo deum no-
mino. P. Cum hec inquit ita sentias parvam mihi restare operam
puto ut felicitatis compos patriam sospes revisas. Sed que
proposuimus intueamur. Nonne in beatitudine sufficientiam numera-
vimus deumque beatitudinem ipsam esse consensimus. B. Ita quidem.
P. Et ad mundum igitur regendum nullis extrinsecus admi-
niculis indigebit. alioquin si quo egeat plenam sufficientiam

non habebit. B. P. inquam ita esse necesse est. P. Per se igitur
solus cuncta disponit. B. Negari inquam nequit. P. Atqui deus
ipsum bonum esse monstratus est. B. Memini inquam. P. Per bonum
igitur cuncta disponit, si quidem per se regit omnia quem bo-
num esse consensimus et hic est veluti quidam clavus atque guber-
naculum quo mundana machina stabilis atque incorrup-
ta servatur. B. Vehementer inquam assentior et id te paulo ante
dicturam tenui licet suspicione prospexi. P. Credo inquit
nam ut arbitror vigilantius ad vera cernenda oculos
deducis. Sed quod dicam non minus ad contuendum patet. B.
Quid inquam. P. Cum deus inquit omnia bonitatis clavo guber-
nare iure credatur eademque omnia sicuti docui ad bonum
naturali intentione festinent, num dubitari potest quin
voluntarie regantur seque ad disponentis nutum veluti conve-
nientia contemperataque rectori sponte convertant. B. Ita inquam
necesse est, nec beatum regimen esse videretur, si quidem
detrectantium iugum foret non obtemperantium salus. P.
Nil est igitur quod naturam servans deo contraire conetur. B. Ni-
chil inquam. P. Quod si conetur ait num tandem proficiet quicquam adversus
eum quem iure beatitudinis potentissimum esse concessimus. B. Prorsus inquam
nichil valeret. P. Non est igitur aliquid quod summo huic bono vel
velit vel possit resistere. B. Non inquam arbitror. P. Est igitur inquit
summum bonum quod regit cuncta fortiter suaviterque disponit. B. Tum

ego quidem inquam non solum ea quae conclusa est summa rerum verum multo
magis haec ipsa quibus uteris verba delector ut tandem aliquando stul-
titiam meam magna lacerantem sui pudeat. P. Accepisti inquit
in fabulis lacessentes caelum gigantes sed illos quoque uti condignum fuit
benigna fortitudo deposuit. Sed visne rationes ipsas invicem collidamus
forsitan ex huiusmodi conflictatione pulchra quaedam veritatis scintilla
dissiliat. B. Tuo inquam arbitratu. P. Deum inquit esse omnium potentem
nemo dubitaverit. B. Qui quidem inquam mente consistat nullus prorsus ambi-
gat. P. Qui vero est inquit omnium potens nihil est quod ille non
possit. B. Nihil inquam. P. Num igitur deus facere malum potest. B.
Minime inquam. P. Malum igitur inquit nihil est cum id facere non possit qui
nihil non potest. B. Ludisne me inquam inextricabilem labyrinthum
rationibus texens quae nunc quidem qua egrediaris introeas nunc vero
quo introieris egrediare an mirabilem quendam divinae simplicitatis
orbem complicas. Etenim paulo ante a beatitudine incipiens eam summum
bonum esse dicebas quam in summo deo sitam loquebare ipsum quoque deum
summum esse bonum plenamque beatitudinem disserebas. Ex quo ne-
minem beatum fore nisi qui pariter deus esset quasi munusculum da-
bas. Rursus ipsam boni formam beatitudinis ac dei loquebaris
esse substantiam ipsumque unum id ipsum esse bonum dicebas quod
ab omni rerum natura peteretur. Deum quoque bonitatis gubernaculis
universitatem regere disputabas volentiaque cuncta parere nec
ullam mali esse naturam. Atque haec nullis extrinsecus sumptis sed

aliis ex aliis sibi nascentes [illegible] domesticis [illegible] probationibus explicabas. Tum illa: Minime inquit ludimus remque omnium maximam dei munere quem dudum deprecabamur exegimus. Ea est enim divinae forma substantiae ut neque in externa dilabatur nec in se externum aliquid ipsa suscipiat, sed sicut de ea Parmenides ait: Panto sen eykykloy sfereus enalinkion ogkoi, rerum orbem mobilem rotat dum se immobilem ipsa conservat. Quod si rationes quoque non extra petitas sed intra rei quam tractabamus ambitum collocatas agitavimus, nihil est quod admirere, cum Platone sanciente didiceris cognatos de quibus loquuntur rebus oportere esse sermones.

22m

Felix qui potuit boni
fontem visere lucidum,
felix qui potuit gravis
terrae solvere vincula.
Quondam funera coniugis
vates Threicius gemens
postquam flebilibus modis
silvas currere mobiles,
amnes stare coegerat,
iunxitque intrepidum latus
saevis cerva leonibus,
nec visum timuit lepus
iam cantu placidum canem,
cum flagrantior intima
fervor pectoris ureret,
nec qui cuncta subegerant
mulcerent dominum modi,
immites superos querens
infernas adiit domos.
Illic blanda sonantibus
chordis carmina temperans
quidquid praecipuis deae
matris fontibus hauserat,
quod luctus dabat impotens,
quod luctum geminans amor,
deflet Taenara commovens
et dulci veniam prece.

[illegible]

[illegible]

Cum flagrancior intima
Stupet tergeminus nouo
Captus carmine ianitor
Que sontes agitant metu
Vltrices scelerum dee
Iam meste lacrimis madent
Non ixionium caput
Velox precipitat rota
Et longa siti perditus
Spernit flumina tantalus
Vultur dum satur est
Non traxit tityi iecur
Tandem vincimur arbiter
Vmbrarum miserans ait
Donamus comitem viro
Emptam carmine coniugem
Sed lex dona coherceat
Ne dum tartara liquerit
Fas sit lumina flectere
Quis legem det amantibus
Maior lex amor est sibi
Heu noctis prope terminos
Orpheus euridicen suam
Vidit perdidit occidit
Vos hec fabula respicit
Quicumque in superum diem
Mentem ducere queritis
Nam qui tartareum in specus
Victus lumina flexerit
Quicquid precipuum trahit
Perdit dum videt inferos

Et dum philosophia dignitate vultus et oris grauitate seruata leniter suauiterque cecinisset tum ego nondum penitus insiti meroris oblitus intencionem dicere adhuc aliquid parantis abrupi. Et o inquam ueri preuia luminis que usque adhuc tua fudit oratio tum sui specu-

ratione divina cum tuis orationibus invicta patuerunt et que
et tibi ob iniurie dolorem nuper oblita non tamen antehac prorsus
ignorata dixisti. Sed ea ipsa est uel maxima nostri causa meroris quod
cum rerum bonus existat rector uel esse mala omnino possint uel im
punita pretereant. Quod solum quanta dignum sit admiratione pro
fecto consideras. At huic aliud maius adiungitur. Nam imperante
florenteque nequitia virtus non solum premiis caret uerum etiam scele
ratorum pedibus subiecta calcatur et in locum facinorum luit
supplicia. Que fieri in regno scientis omnia potentis omnia sed bona
tantummodo uolentis dei nemo satis potest nec admirari nec conqueri. Tum
illa et esset inquit infiniti stuporis omnibusque horribilius mon
stris si uti tu estimas uelut in tanti patrisfamilias dispositissi
ma domo uilia uasa colerentur pretiosa sordescerent. Sed non
ita est. Nam si ea que paulo ante conclusa sunt inconuulsa seruantur
ipso de cuius nunc regno loquimur auctore cognosces semper quidem bonos
potentes esse malos uero abiectos semper atque imbecilles nec sine pena
umquam esse uitia nec sine premio uirtutes bonis felicia malis semper
infortunata contingere multaque id genus que sopitis querelis firma
te soliditate corroborent. Et quoniam uere formam beatitudinis me dudum
monstrante uidisti quo etiam sita sit agnouisti decursis omnibus que
premittere necessarium puto uiam tibi que te domum reuehat ostendam
pennas etiam tue menti quibus se in altum tollere possit affigam ut per
turbatione depulsa sospes in patriam meo ductu mea semita
meis etiam uehiculis reuertaris.

1 Sunt etenim penne volucres mihi
Que celsa conscendant poli
Quas sibi cum velox mens induit
Terras perosa despicit
Aeris immensi superat globum
Ut comitetur iter gelidi senis
Miles corusci sideris
Vel quocumque micans nox pingitur
Recurrat astri circulum
Atque ubi iam exhausti fuerit
Polum relinquat extimum
Dorsaque velocis premat etheris
Compos verendi luminis
Hic regum sceptrum dominus tenet
Orbisque habenas temperat
Nubesque postergum videt
Quique agili motu calet etheris
Transcendit ignis verticem
Donec in astriferas surgat domos
Phebo coniungat vias
Et volucrem currum stabilis regit
Rerum coruscus arbiter
Huc te si reducem referat via
Quam nunc requiris immemor
Hec dices memini patria est mihi
Hinc ortus hic sistam gradum
Quod si terrarum placeat tibi
Noctem relictam visere
Quos miseri torvos populi timent
Cernes tyrannos exules

2a Tum ego pape inquam ut magna promittis nec quin possis
dubito efficere tu modo quem excitaveris ne moreris. Primum igitur inquit
bonis semper adesse potentiam malos cunctis viribus esse desertos agnos-
cas licebit quorum quidem alterum demonstratur ex altero. Nam cum bonum
malumque contraria sint si bonum potens esse constiterit liquet imbecilli-
tas mali at si fragilitas clarescat mali boni firmitas nota est. Sed
uti nostre sententie fides habundantior sit alterutro calle procedam nunc hinc
nunc inde proposita confirmans. Duo sunt quibus omnis humanorum actuum
constat effectus voluntas scilicet ac potestas quorum si alterutrum de-

sit nichil et quod explicari queat deficiente etiam voluntate
ne aggreditur quisque quod non vult at si potestas absit voluntas
frustra sit. Quo fit ut si quem videas adipisci velle quod minime
adipiscatur huic obtinendi quod voluerit defuisse valentiam dubi-
tare non possis. B. Perspicuum est inquam nec ullo modo negari potest.
P. Quem vero effecisse quod voluerit videas num etiam potuisse du-
bitabis. B. Minime. P. Quod vero quisque potest in eo validus quod vero
non potest in hoc imbecillis esse censendus est. B. Fateor inquam. P.
Meministi ne igitur superioribus rationibus esse collectum intentionem om-
nem voluntatis humane que diversis studiis agitur ad beatitudinem
festinare. B. Memini inquam illud quoque esse demonstratum. P. Num
recordaris beatitudinem ipsum esse bonum eoque modo cum beatitudo
petitur ab omnibus desiderari bonum. B. Minime inquam recordor
quoniam id memorie fixum teneo. P. Omnes igitur homines boni pariter ac mali in-
discreta intentione ad bonum pervenire nituntur. B. Ita inquam conse-
quens est. P. Sed certum est adeptione boni bonos fieri. B. Certum. P.
Adipiscuntur igitur boni quod appetunt. B. Sic videtur. P. Mali vero si
adipiscerentur quod appetunt bonum mali esse non possent. B. Ita est. P. Cum
igitur utrique bonum petant sed hii quidem adipiscantur illi vero mi-
nime num dubium est bonos quidem potentes esse qui vero mali sunt im-
becilles. B. Quisquis dubitat nec rerum naturam nec consequentiam potest con-
siderare rationum. P. Rursus inquit si duo sint quibus idem secundum naturam
propositum sit eorumque unus naturali officio id ipsum agat atque perficiat
alter vero naturale illud officium minime administrare queat alio

eo modo quam nature conveniat non quidem impleat propositum suum
sed imitetur implentem quemnam horum valenciorem decernis. b. Etsi co-
niecto inquam quid velis plenius tamen audire desidero. p. Ambulandi
inquit motum secundum naturam esse hominibus num negabis. b. Minime in-
quam. p. Eiusque rei pedum officium esse naturale num dubitas. b. Ne
hoc quidem inquam dubito. p. Si quis igitur pedibus incedere valens am-
bulet aliusque cui hoc naturale pedum desit officium manibus nitens
ambulare conetur quis horum iure valencior existimari potest.
b. Contexe inquam cetera nam quin naturalis officii potens eo qui idem
nequeat valencior sit nullus ambigat. p. Sed summum bonum quod
eque malis bonisque propositum boni quidem naturali officio virtutum pe-
tunt mali vero variam per cupiditatem quod adipiscendi boni na-
turale officium non est idem ipsum conantur adipisci an tu aliter existimas.
b. Minime inquam nam etiam quod est consequens patet. Ex his enim
que concesserim bonos quidem potentes malos vero esse necesse est im-
becilles. p. Recte inquit precurris idque uti medici sperare solent
indicium est erecte iam resistentisque nature. Sed quoniam te ad intelligen-
dum promptissimum esse conspicio crebras coacervabo rationes. Vi-
de enim quanta viciosorum hominum pateat infirmitas que ad hoc
quidem pervenire nequeunt ad quod eos naturalis ducit ac pene com-
pellit intencio. Et quid si hoc tam magno ac pene invicto preeuntis
nature desererentur auxilio. Considera vero quanta sceleratos homines
habeat impotencia. Neque enim levia aut ludicra premia petunt
que consequi atque optinere non possunt sed circa ipsam rerum summam

verticem quem desiderant ac meo iudicio ingentium effectus quod solide-
es motes quem molientem ingentem bonorum vires eminent. Sicut enim
eum qui pedibus incedens ad eum locum usque pervenire potuisset
quo nichil ulterius pervium iaceret incessui ambulandi poten-
tissimum esse censes ita eum qui expetendorum finem quo nichil ultra
est apprehendit potentissimum esse necesse est iudices. Ex quo fit quod
huic obiacet ut idem scelesti viribus omnibus videantur esse deserti.
Cur enim relicta virtute vitia sectantur? Inscitiane bonorum?
Sed quid enervatius ignorantie cecitate? An sectanda noverunt
sed transversos eos libido precipitat? Sic quoque intemperantia fragiles
qui obluctari vicio nequeunt. An scientes volentesque bonum deserunt
et ad vicia deflectunt? Sed hoc modo non solum potentes esse sed om-
nino esse desinunt. Nam qui communem omnium rerum que sunt finem relin-
quunt pariter quoque esse desistunt. Quod quidem cuipiam mirum forte vide-
atur ut malos qui plures hominum sunt eosdem esse non dicamus sed ita
sese res habet. Nam qui mali sunt eos malos esse non abnuo sed eosdem
esse pure atque simpliciter nego. Nam uti cadaver hominem mortuum
dixeris simpliciter vero hominem appellare non possis ita vitiosos malos quidem
esse concesserim sed esse absolute negaverim. Est enim quod
ordinem retinet servatque naturam. Quod vero ab hac deficit esse etiam
quod in sua natura situm est derelinquit. Sed possunt inquies mali. Non
ego quidem negaverim sed hec eorum potentia non a viribus sed ab imbecilli-
tate descendit. Possunt enim mala que minime valerent si in bonorum
efficientia manere potuissent. Que possibilitas eos evidentius

nichil posse demonstrat. Ita si uti paulo ante collegimus ma-
lum nichil est cum mala tantummodo possint nichil posse improbos liquet.
B. Perspicuum est. P. Atque ut intelligas quenam sit huius potencie
vis summo bono nichil potencius esse paulo ante diffinivimus. B. Ita est
inquam. P. Sed idem inquit facere malum nequit. B. Minime. P. Est
igitur inquit aliquis qui omnia posse homines putet. B. Nisi quis
insaniat nemo. P. Atqui idem possunt mala. B. Utinam quidem inquam
non possent. P. Cum igitur bonorum tantummodo potens possit omnia non vero
queant omnia potentes etiam malorum eosdem qui mala possunt minus
posse manifestum est. Huc accedit quod omnem potenciam inter expe-
tenda numerandam omniaque expetenda referri ad bonum velut ad
quoddam nature sue cacumen ostendimus. Sed patrandi sceleris possi-
bilitas referri ad bonum non potest. Expetenda igitur non est. Atqui omnis po-
tencia expetenda est. Liquet igitur malorum possibilitatem non esse potenciam.
Ex quibus omnibus bonorum quidem potencia malorum vero minime du-
bitabilis apparet infirmitas. Veramque illam Platonis esse sentenciam
liquet solos quod desiderent facere posse sapientes. Improbos vero ex-
ercere quidem quod libeat quod vero desiderent explere non posse. Fa-
ciunt enim quelibet dum per ea quibus delectantur id bonum quod desi-
derant se adepturos putant. Sed minime adipiscuntur quoniam ad bea-
titudinem probra non veniunt. &c.

2m

Quos vides sedere celsos | Dominos ferre cathenas
Solii culmine reges | Hinc etenim libido versat
Purpura claros nitente | Avidis corda venenis

3m

Septos tristibus armis.
Ore torvo comminantes.
Rabie cordis anhelos.
Detrahat si quis superbis.
Vani tegmina cultus
Iam videbit intus artos
Non facit quod optat ipse

Hinc flagellat ira mentem
Fluctus turbida tollens.
Meror aut captos fatigat
Aut spes lubrica torquet.
Ergo cum caput tot unum
Cernas ferre tyrannos.
Dominis pressus iniquis.

3a Vides ne igitur quanto in ceno proba volvantur qua probitas lu-
ce resplendeat. In quo perspicuum est numquam bonis premia numquam
sua sceleribus deesse supplicia. Rerum etenim que geruntur illud propter quod
unaqueque res geritur eiusdem rei premium esse non iniuria videri potest velut cur-
rendi in stadio propter quam curritur iacet premium corona. Sed beatitudinem
esse idem ipsum bonum propter quod omnia geruntur ostendimus. Est igitur humanis
actibus ipsum bonum veluti premium commune propositum atque hoc a bonis separari
non potest separari neque enim bonus ulterius iure vocabitur qui careat bono.
Quare probos mores sua premia non relinquunt. Quantumlibet igitur se-
viant mali sapienti corona non decidet non arescet neque enim
probis animis proprium decus aliena decerpit improbitas. Quod si extrinsecus
accepto letaretur poterat hoc vel alius quispiam vel ille etiam qui
contulisset auferre. Sed quoniam id sua cuique probitas confert tum suo premio ca-
rebit cum probus esse desierit. Postremo cum omne premium ideo appe-
tatur quoniam bonum esse creditur quis boni compotem premii iudicet
expertem. Sed at cuius premii? Omnium pulcherrimi maximique. Memento-
to etenim corollarii illius quod paulo ante precipuum dedi et sic collige

Cum igitur bonum beatitudo sit. bonos omnes eo ipso quod boni sint
fieri beatos liquet. Sed qui beati sunt deos esse convenit. Est igitur
premium bonorum quod nulla deterit dies. nullius minuat
potestas. nullius fuscet improbitas. deos fieri. Que cum ita sint.
de malorum quoque inseparabili pena dubitare sapiens nequeat. Nam
cum bonum malumque item pene atque premia adversa fronte dissi-
deant. que in boni premio videmus accedere eadem necesse est in mali
pena. contraria parte respondeant. Sicut igitur probis probitas ipsa fit
premium ita improbis nequitia ipsa supplicium. Iam vero quisquis
afficitur pena malo se affectum esse non dubitat. Si igitur sese ipsi
estimare velint possuntne sibi supplicii expertes videri 3m
quos omnium malorum extrema nequitia non afficit modo verum etiam
vehementer inficit. Vide autem ex adversa parte bonorum. que improbos
pena comitetur. Omne namque quod sit unum esse ipsumque unum
bonum esse paulo ante didicisti cui consequens est ut omne quod
sit id etiam bonum esse videatur. Hoc igitur modo quicquid a bono de-
ficit esse desistit. Quo fit ut mali desinant esse quod fuerant.
Sed fuisse homines adhuc ipsa humani corporis reliqua species
ostendit. Quare versi in malitiam humanam quoque amisere na-
turam. Sed cum ultra homines quemque provehere sola probitas possit
necesse est ut quos ab humana condicione deiecit infra hominis meri-
tum detrudat improbitas. Evenit igitur ut quem transformatum vi-
tiis videas hominem estimare non possis. Avaricia fervet
alienarum opum violentus ereptor lupi similem dixeris. Ferox

89

atque inquies linguam litigiis exercet cani comparabis. Insidiator occultus surripuisse fraudibus gaudet vulpeculis exequetur. Ire intemperans fremit leonis animum gestare credatur. Pavidus ac fugax non metuenda formidat cervis similis habeatur. Segnis ac stupidus torpet asinum vivit. Levis atque inconstans studia permutat nichil avibus differt. Fedis inmundisque libidinibus immergitur sordide suis voluptate detinetur. Ita fit ut qui probitate deserta homo esse desierit cum in divinam condicionem transire non possit vertatur in beluam.

3m

Vela Naricii ducis
Et vagas pelago rates
Eurus appulit insule
Pulchra qua residens dea
Solis edita semine
Miscet hospitibus novis
Tacta carmine pocula.
Quos ut in varios modos
Vertit herbipotens manus
Hunc apri facies tegit
Ille barbaricus leo
Dente crescit et unguibus
Hic lupis nuper additus
Flere dum parat ululat
Iam cum mala remiges
Ore pocula traxerant
Iam sues cerealia
Glande pabula verterant
Et nichil manet integrum
Voce corpore perditis.
Sola mens stabilis super
Monstra que patitur gemit
O levem nimium manum
Nec potentia gramina.
Membra que valeant licet
Corda vertere non valent
Intus est hominum vigor
Arce conditus abdita.

Ille tygris ut indica
Tecta intus obambulat
Sed licet variis malis
Numen Archadis alitis
Obsitum miserans ducem
Peste solverit hospitis

Haec venena potentius
Detrahunt hominem sibi
Dira que penitus meant
Nec nocentia corporis
Mentis vulnere seviunt

.8. Tum ego fateor inquam nec iniuria dici video viciosos tametsi humani corporis speciem servent in beluas tamen animorum qualitate mutari. Sed quorum atrox scelerata que mens bonorum pernicie seuit. id ipsum eis licere noluissem. Nec inquit licet uti convenienti monstrabitur loco. Sed tamen si id ipsum quod eis licere creditur auferatur. magna ex parte sceleratorum hominum pena levetur. Etenim quod incredibile cuiquam forte videatur infeliciores esse necesse est malos cum cupita perfecerint quam si ea que cupiunt implere non queant. Nam si miserum est voluisse prava potuisse miserius est sine quo voluntatis misere langueret effectus. Itaque cum sua singulis miseria sit triplici infortunio necesse est urgeantur quos videas scelus velle posse perficere. Accedo inquam sed uti hoc infortunio cito careant patrandi sceleris possibilitate deserti vehementer exopto. Carebunt inquit ocius quam vel tu forsitan velis aut illi sese estiment carituros. Neque enim est aliquid in tam brevibus vite metis ita serum quod exspectare longum immortalis presertim animus putet

Quorum magna spes et excelsa facinorum machina repenti-
no atque insperato sepe fine destruitur quod quidem miserie
modum statuit. Nam si nequitia miseros facit miserior
sit necesse est diuturnior nequam. quos infelicissimos esse iudi-
carem. si non eorum maliciam saltem mors extrema finiret
Etenim de pravitatis infortunio vera conclusimus ... esse
miseriam liquet quam esse constat eternam. Tum ego. mi-
ra quidem inquam et concessu difficilis illatio. Sed his ea
que prius concessa sunt nimium convenire cognosco. Recte in-
quit estimas. Sed qui conclusioni accedere durum putat
equum est vel falsum aliquid precessisse demonstret vel collo-
cacionem propositionum non esse efficacem necessarie conclusionis ostendat
alioquin concessis precedentibus nichil prorsus est quod de
illatione causetur. Nam hoc quoque quod dicam non minus
mirum videatur sed ex his que sumpta sunt eque est necessarium
Quidnam inquam. Feliciores inquit esse improbos supplicia
luentes quam si eos nulla pena iusticie coherceat. Neque
id nunc molior quod cuivis veniat in mentem corrigi ulcio-
ne pravos mores et ad rectum supplicii terrore deduci. Ce-
teris quoque exemplum esse culpanda fugiendi. Sed alio quo-
dam modo infeliciores esse improbos arbitror impunitos tamen
etsi nulla ratio correctionis nullus respectus habeatur
exempli. Et quis erit inquam preter hos alius modus. Et illa
Bonos inquit esse felices malos vero miseros nonne concessimus

b. Recta est inquam. P. Sed si miserie cuipiam bonum
aliquid addatur. nonne felicior est eo cuius pura ac solita-
ria sine cuiusquam boni admixtione miseria est. b. Sic inquam
videtur. P. Quid si eidem misero qui cunctis careat bonis
preter ea quibus miser est aliud malum fuerit adnexum. nonne
multo infelicior eo censendus (iudicandus) est cuius infortunium boni
participatione relevatur. b. Quidni inquam. P. Habent igitur improbi cum
puniuntur quidem boni aliquid adnexum penam ipsam scilicet
que ratione iusticie bona est. Idemque cum supplicio carent inest
eis aliquid ulterius mali ipsa impunitas quam iniquitatis merito
malum esse confessus es. Negare non possum. Multo igitur infelici-
ores improbi sunt iniusta impunitate donati quam iusta ultione
puniti. Sed puniri improbos iustum est. impunitos (t probos) vero elabi iniquum
esse manifestum est. b. Quis id neget. P. Sed ne illud quidem
quisquam negabit bonum esse omne quod iustum est. Contraque omne quod
iniustum est malum liquescere (liquet). b. Tum ego. Ista quidem consequentia
eis sunt que paulo ante conclusa sunt. Sed queso inquam te nullane animarum
supplicia post defunctum morte corpus relinques. P. Et magna
quidem inquit quorum alia penali acerbitate alia vero purgatoria
clementia exerceri puto. Sed nunc de his disserere consilium non est.
Id vero hactenus (hucusque) egimus ut que indignissima tibi videbatur
malorum potestas eam nullam esse cognosceres. quosque im(malos) — pu-
nitos querebare videres numquam improbitatis sue carere suppli-
ciis. licentiam quam cito finiri precabaris nec longam esse

feliciorem esse fore si ducuntur infelicissimum vos si cetera cuncta.
Post hec inferiores esse improbos iniusta impunitate dimissos
quam iusta ultione punitos cum sententie consequens est ut eude-
mum ultimum temporibus suppliciis ingenium est impunita esse cre-
datur. Tum tua ego cum tuas inquam rationes considero nichil dici
verius puto. At si ad hominum iudicia revertar quis illa non hec
non credenda modo sed saltem non audienda videantur. Ita est
inquit illa. Nequeunt enim oculos tenebris assuetos ad lucem
perspicue veritatis attollere similesque avibus sunt quarum intuitum visum
nox illuminat dies cecat. Dum enim non rerum ordinem sed suos intuen-
tur affectus vel licentiam vel impunitatem scelerum putant esse
felicem. Vide autem quod eterna lex sanciat confirmat. Melioribus animum
conformaveris nichil opus est iudice premium deferente tu te ipse
excellentioribus addidisti. Studium ad peiora deflexeris extra ne que-
sieris ultorem tu te ipse in deteriora trusisti veluti si vicibus
sordidam humum celumque respicias cunctis extra cessantibus ab ipsa
cernendi ratione nunc ceno nunc sideribus interesse videaris. At vulgus
illa non respicit. Quid igitur? Hisne accedamus quos beluis similes
esse monstravimus? Quid si quis amisso penitus visu ipsum etiam
se habuisse oblivisceretur intuitum nichilque sibi ad humanam
perfectionem deesse arbitraretur num videntes eadem cecos puta-
remus? Nam ne illud quidem adquiescent quod eque validis ra-
tionum nititur firmamentis infeliciores eos esse qui faciant quam qui patiantur
iniuriam. Vellem inquam has ipsas audire rationes. Quoniam

inquit improbum aut supplicio dignum negas. B. Minime
quod iustificatus esse et qui sunt multis multiplicibus liquet
B. Certe inquam. P. Est igitur supplicio dignum scelus miseros esse et non
dubites. B. Conueniunt inquam. P. Ergo si cognitor inquit resideres
cui supplicium inferendum putares. Ei qui fecisset an qui pertu-
lisset iniuriam. B. Nec ambigo inquam quin perpesso satisfactionem
dolore facientis. P. Miserior ergo tibi iniurie illator quam accep-
tor uideretur. B. Consequitur inquam. P. Hinc igitur aliis de causis ea
radice nitentibus quod turpitudo suapte natura miseros
faciat apparet illatam cuilibet iniuriam non accipientis sed inferentis
esse miseriam. P. Atqui nunc ait contra faciunt oratores. Pro hiis enim
qui graue quid acerbumque perpessi sunt miserationem iudicum excitare
conantur cum magis admittentibus iustior miseratio debeatur
quos non ab iratis sed a propitiis potius miserantibusque accusatoribus
ad iudicium ueluti egros ad medicum duci oportebat ut cul-
pe morbos supplicio resecarent. Quo pacto defensorum opera aut
tota frigeret aut si prodesse hominibus mallet in accusationis habi-
tum uerteretur. Ipsi quoque improbi si eis aliqua rimula uirtutem relic-
tam fas esset aspicere uitiorumque sordes penarum cruciatibus se de-
posituros uiderent compensatione adipiscende probitatis nec hos
cruciatus esse ducerent defensorumque operam repudiarent ac se to-
tos accusatoribus iudicibusque permitterent. Quo fit ut apud
sapientes nullus prorsus locus odio relinquatur. Nam bonos quis
nisi stultissimus oderit. Malos uero odisse ratione caret. Nam si uti

languor corporum ita viciositas quedam est quam morbus animorum
ut egros corpore minime dignos odio sed potius miseratione
iudicaremus nichil magis non insequendi sed miserandi sunt quorum
mentes omni languore atrocior urget improbitas.

·8· Quid tantos iuvat excitare motus
Et propria fatum sollicitare manu
Si mortem petitis propinquat ipsa
Sponte sua volucres nec remoratur equos
Quos serpens leo tigris ursus aper
Dente petunt idem se tamen ense petunt
An distant quia dissidentque mores
Iniustas acies et fera bella movent
Alternisque volunt perire telis
Non est iusta satis seviciei ratio
Vis aptam meritis vicem referre
Dilige iure bonos et miseresce malis.

·7· Hic ego video inquam que sit vel felicitas vel miseria
in ipsis proborum atque improborum meritis constituta. Sed in hac ipsa
fortuna populari non nichil boni mali ve inesse perpendo. Neque
enim sapientum quisquam exul inops ignominiosusque esse malit po-
tius quam pollens opibus honore reverendus potencia validus
in sua permanens urbe florere. Sic enim clarius testatiusque
sapiencie tractatur officium cum in contingentes populos regencium quoda-
modo beatitudo transfunditur cum presertim carcer nex ceteraque lega-
lium tormenta penarum perniciosis potius civibus propter quos etiam
constituta sunt debeantur. Cur hec igitur versa vice mutentur sce-
lerumque supplicia bonos premant premia virtutum mali rapiant
vehementer admiror que que tam iniuste confusionis ratio videatur
ex te scire desidero. Minus etenim mirarer si misceri omnia
fortuitis casibus crederem. Nunc stuporem meum deus rector.

exaggerat qui cum sepe bonis iocunda malis aspera contra bonis dura tribuat malis optata concedat que causa deprehendatur quid est quod a fortuitis casibus differre uideatur. Nec miror inquit si quid ordinis ignorata ratione temerarium confusumque credatur. Sed tu quamuis causam tante dispositionis ignores tamen quia bonus mundum rector temperat recte fieri cuncta ne dubites.

.4. Si quis arcturi sydera nescit
Propinqua summo cardine labi
Cur legat tardus plaustra bootes
Mergatque seras equore flammas
Cum nimis celeres explicet ortus
Legem stupebit etheris alti
Palleant plene cornua lune
Infecta metis noctis opace
Queque fulgenti texerat ore
Confusa phebe detegat astra
Commouet gentes publicus error
Lassantque crebris pulsibus era
Nemo miratur flamina chori
Litus frementi tundere fluctu
Nec niuis duram frigore molem
Feruente phebi soluier estu
Hic enim causas cernere promptum
Illic latentes pectora turbant
Cuncta que rara prouehit etas
Stupetque subitis mobile uulgus
Cedat inscicie nubilus error
Cessent profecto mira uideri

.5. Ita est inquam sed cum tui muneris sit latentium rerum causas euoluere uelatasque caligine explicare rationes quaeso uti que hinc decernas quoniam hoc me miraculum maxime perturbat edisseras. Tum illa paulisper arridens ad rem me inquit omnium quesitu maximam uocas cui uix exhausti quicquam satis sit. Talis namque materia est ut una dubitatione succisa innumerabiles alie uelut ydre capita succrescant nec

ullus fuit modus nisi quis eas uiuacissimo [strenuissimo] igne mentis coher-
ceat. In hac enim de prudentie simplicitate de fati serie de re-
pentinis casibus de cognitione et predestinatione diuina de ar-
bitrii libertate queri solet que quanti oneris sint ipse perpendis.
Sed quoniam hec quoque te nosse quedam medicine tue portio est quamquam
angusto limite [pro] temporis septi tamen aliquid [studio] deliberare conabimur. Quod
si te [meum] musici [carmen] carminis oblectamenta delectant hanc oportet pau-
lisper differas uoluptatem dum nexas sibi ordine contexo ra-
tiones. Ut libet inquam. Tunc uelut ab alio orsa principio ita
disseruit. Omnium generatio rerum cunctusque mutabilium naturarum
progressus et quicquid aliquo mouetur modo causas ordinem for-
mas ex diuine mentis stabilitate sortitur. Hec in sue simplicita-
tis arce composita multiplicem rebus regendis modum statuit. Qui
modus cum in ipsa diuine intelligentie puritate conspicitur
prudentia nominatur. Cum uero ad ea que mouet atque disponit
refertur fatum a ueteribus appellatum est. Que diuersa esse facile
liquebit si quis utriusque uim mente conspexerit. Nam prudentia
est ipsa illa diuina ratio in summo omnium principe constituta que cuncta dis-
ponit. Fatum uero inherens rebus mobilibus dispositio per quam pro-
uidentia suis queque nectit ordinibus. Prudentia namque cuncta
pariter quamuis diuersa quamuis infinita complectitur. Fatum uero singu-
la digerit in motum locis formis ac temporibus distributa ut hec tem-
poralis ordinis explicatio in diuine mentis adunata prospec-
tum prudentia sit. Eadem uero adunatio digesta [p diuisa] atque explicata

temporibus fatum vocetur. Que licet diversa sint alterum tamen pendet ex altero. Ordo namque fatalis ex providencie simplicitate procedit. Sicut enim artifex faciende rei formam mente percipiens movet operis effectum et quod simpliciter presentarieque prospexerat per temporales ordines ducit, ita deus providencia quidem singulariter stabiliterque facienda disponit, fato vero hec ipsa que disposuit multipliciter ac temporaliter administrat. Sive igitur famulantibus quibusdam providencie divinis spiritibus fatum exercetur seu anima seu tota inserviente natura seu celestibus siderum motibus seu angelica virtute seu demonum varia sollercia seu aliquibus horum seu omnibus fatalis series texitur, illud certe manifestum est immobilem simplicemque gerendarum formam rerum esse providenciam. Fatum vero eorum que divina simplicitas gerenda (ordinata) disposuit mobilem nexum atque ordinem temporalem. Quo fit ut omnia que fato subsunt providencie quoque subiecta sint cui ipsum eciam subiacet fatum. Quedam vero que sub providencia locata sunt fati seriem superant. Ea vero sunt que prime propinqua divinitati stabiliter fixa fatalis ordinem mobilitatis excedunt. Nam ut orbium circa eundem cardinem sese vertencium qui est intimus ad simplicitatem medietatis accedit ceterorumque extra locatorum veluti cardo quidam circa quem versentur existit. Extimus vero maiore ambitu rotatus quanto a puncti media individuitate discedit (secedit) tanto amplioribus spaciis explicatur. Si quid vero illi se medio connectat et sociat in simplicitatem cogitur diffundique ac diffluere cessat. Simili racione quod longius a prima mente discedit maioribus

ribus fati nexibus implicatum ac tanto aliquid fato liberum
est quanto illum rerum cardinem vicinius petit. Quod si super-
ne mentis haeserit motu carens fati quoque supergreditur ne-
cessitatem. Igitur uti est ad intellectum ratiocinatio ad id quod est id quod
gignitur ad eternitatem tempus ad punctum medium circulus ita
est fati series mobilis ad providentie stabilem simplicitatem. Ea
series celum ac sidera movet elementa in se invicem temperat et al-
terna commutatione transformat eadem nascentia occidentiaque omnia per
similes fetuum seminumque renovat progressus. Hec actus
etiam fortunasque hominum indissolubili causarum conexione constrin-
git. Que cum ab [al] immobilis providentie proficiscatur [procedat] exordiis
ipsam quoque immutabilem esse necesse est. Ita enim res optime reguntur
si manens in divina mente simplicitas indeclinabilem causarum
ordinem promat. Hic vero ordo res mutabiles et alioquin te-
mere fluituras propria incommutabilitate coherceat. Quo fit
ut tametsi vobis hunc ordinem minime considerare valenti-
bus confusa omnia perturbataque videantur nichilominus tamen
suus modus ad bonum dirigens cuncta disponat. Nichil
est enim quod mali causa ne ab ipsis quidem improbis fiat quos ut
uberrime demonstratum est bonum querentes pravus er-
ror avertit nedum ordo de summi boni cardine proficiens [procedens]
a suo quoquam deflectat exordio [principio]. Que vero inquies potest
ulla iniquior esse confusio quam ut bonis tum [alias] adversa tum [alias] pros-
pera malis etiam tum [alias] optata tum [alias] odiosa contingant. Num igitur

est mirabilis incognitae hominis designatio ut quos probos improbos
ne censuerit eos quoque uti existimant esse necesse sit. Atqui in
hoc hominum iudicia depugnant ut quos alii praemio alii sup-
plicio dignos arbitrentur. Sed concedamus ut aliquis possit
bonos malosque discernere. Num igitur intueri illam intimam tempe-
riem poterit velud in corporibus dici solet animorum. Non enim dissimile
est miraculum nescienti cur sanis corporibus aliis hiis quidem
dulcia illis vero amara conveniant. cur aegri etiam quidam lenibus
medicaminibus quidam vero acribus adiuvantur. At hoc medicus
qui sanitatis ipsius atque aegritudinis modum temperamentumque dinoscit
minime miratur. Quid vero aliud animorum salus videtur esse quam
probitas. Quid aegritudo quam vitia. Quis autem alius vel serva-
tor bonorum vel malorum depulsor quam rector ac medica-
tor mentium deus. Qui cum ex alta providentiae specula respexit
quid unicuique conveniat agnoscit et quod convenire novit acco-
modat. Hic iam fit illud fatalis ordinis insigne miraculum
cum a sciente geritur quod stupeant ignorantes. Nam ut pau-
ca quae ratio valet humana de divina profunditate perstringam de hoc
quem tu iustissimum et aequi servantissimum putas omnia scienti provi-
dentiae diversum videtur. et victricem quidem causam dis vic-
tam vero Catoni placuisse familiaris noster Lucanus admonuit.
Hic igitur quidquid citra spem videas geri rebus quidem rectus ordo est
opinioni vero tuae perversa confusio. Sed sit aliquis ita bene moratus
ut de eo divinum iudicium pariter humanumque consentiat sed

dam viribus infirmus. cui si quid advenerit adversi desinat
colere forsitan innocentiam per quam non potuit ferre fortu-
nam. Parcit itaque sapiens dispensatio ei quem deteriorem facere pos-
sit adversitas ne cui non conveniat labore patiatur. Est ali-
us cunctis virtutibus absolutus sanctusque ac deo proximus. hunc contingi
quibuslibet adversis nefas providencia iudicat adeo ut ne cor-
poreis quidem morbis agitari (vexari) sinat. Nam ut quidam me quoque
excellencior: aiqapot (vir) · anyepoy (sacri) aaiespet (corpus) oykoao (edificaverunt) · aan- (virtutes)
tam. Fit autem sepe uti bonis summa rerum regenda deferatur
ut exuberans retundatur improbitas. Aliis mixta quedam
pro animorum qualitate distribuit. quosdam remordet ne longa fe-
licitate exuberent. alios duris agitat ut virtutes animi
paciencie usu atque exercitatione confirment. Alii plus equo
metuunt quod ferre possunt. alii plus equo despiciunt quod fer-
re non possunt. hos in experimentum sui tristibus ducit. Nonnulli
venerandum seculi nomen gloriose pretio mortis emerunt. quidam sup-
pliciis inexpugnabiles exemplum ceteris pretulerunt invictam ma-
lis esse virtutem. Que quam recte atque disposite et ex eorum bono quibus
accedere videntur fiant nulla dubitatio est. Nam illud quoque quod
improbis nunc tristia nunc optata proveniant ex eisdem ducitur
causis. Ac de tristibus quidem nemo miratur quod eos male
meritos omnes existimant. quorum quidem supplicia cum ceteros
ab sceleribus deterrent tum (alii) ipsos quibus invehuntur emendant. le-
ta vero magnum bonis argumentum loquuntur quid de huiusmodi

felicitate debeant iudicare. quam famulari sepe improbis
cernunt. In qua re illud etiam dispensari credo quod est forsitan
alicuius tam preceps atque importuna natura ut eum in scelera potius
exacerbare possit rei familiaris inopia. Huius morbo pru-
dentia collate pecunie remedio medetur. Hic fedatam probris
conscientiam spectans et se cum fortuna sua comparans forsitan pertimes-
cit ne cuius ei iocundus usus fortune sit tristis amissio. Mu-
tabit igitur mores. ac dum fortunam metuit amittere nequitiam de-
linquit. Alios in cladem [mortem] meritam precipitavit indigne ac-
ta felicitas. Quibusdam permissum est puniendi ius ut exercitii
bonis et malis esset causa supplicii. Nam ut probis atque improbis
nullum fedus est. ita ipsi inter se improbi nequeunt convenire. Quidni cum
a semet ipsis discerpentibus conscientiam vitiis quisque dissen-
tiant faciantque sepe que cum gesserint non fuisse gerenda de-
cernant. Ex quo sepe summa illa providentia protulit insig-
ne miraculum ut malos mali bonos facerent. Nam dum
iniqua sibi a pessimis quidam perpeti [pati] videntur noxiorum o-
dio flagrantes [ardentes] ad virtutis frugem rediere dum se eis dissimi-
les student esse quos oderunt. Sola est enim divina vis cui mala
quoque bona sint. cum eis competenter utendo alicuius boni elici-
at effectum. Ordo enim quidam cuncta complectitur ut quod ab assignata
ordinis ratione decesserit. hoc licet in alium tamen ordinem rela-
batur ne quid in regno providentie liceat temeritati. Ape
[fortissimus in mundo deus cuncta regit et fecit]
aadon. dem et athas con actianca topereis. Neque enim fas

est homini cunctas divine operis machinas vel ingenio comprehendere vel explicare sermone. Hoc tantum perspexisse sufficiat quod naturarum omnium proditor deus idem ad bonum dirigens cuncta disponat, dumque ea que protulit in sui similitudine retinere festinat, malum omne de rei publice sue terminis per fatalis seriem necessitatis eliminet. Quo fit ut que in terris habundare creduntur si disponentem providenciam spectes nichil usquam mali esse perpendas. Sed video te iam dudum et pondere questionis oneratum et racionis prolixitate fatigatum aliquam carminis expectare dulcedinem. Accipe igitur haustum quo refectus firmior in ulteriora contendas.

6 Si vis celsi iura tonantis
Pura sollers cernere mente
Aspice summi culmina celi.
Illic iusto federe rerum
Veterem servant sidera pacem.
Non sol rutilo concitus igne
Gelidum phebes impedit axem
Nec que summo vertice celi
Flectit rapidos ursa meatus
Numquam occiduo lota profundo
Cetera cernens sidera mergi
Cupit occeano tingere flammas.
Semper vicibus temporis equis
Vesper seras nunciat umbras
Pendulus ignis surgat in altum
Terreque graves pondere sidant.
Hisdem causis vere tepenti
Spirat florifer annus odores.
Estas cererem fervida siccat.
Remeat pomis gravis autumpnus.
Hyemem defluus irrigat ymber.
Hec temperies alit ac profert
Quicquid vitam spirat in orbe.
Eadem rapiens condit et aufert
Obitu mergens orta supremo.
Sedet interea conditor altus
Rerumque regens flectit habenas
Rex et dominus fons et origo

Revehitque diem lucifer almum
Sic eternos reficit cursus
Alternus amor sic astrigeris
Bellum discors exulat horis
Hec concordia temperat equis
Elementa modis ut pugnancia
Vicibus cedant humida siccis
Jungantque fide frigora flammis
Repetuntque bonum fine teneri
Quia non aliter durare queant

Lex et sapiens arbiter (iudex) equi
Et que motu concitat (revocat) ire
Sistit retrahens et vaga firmat
Nam nisi revocans rectos itus
Flexos iterum cogat orbes
Que nunc stabilis continet ordo
Dissepta (disgregata) suo fonte fatiscant
Hic est cunctis communis amor
Nisi converso rursus amore
Refluant cause que dedit esse

Iam ne igitur vides quid hec omnia que diximus consequatur. B. Quidnam inquam. P. Omnem inquit bonam prorsus esse fortunam. B. Et qui id inquam fieri potest. P. Attende inquit. Cum omnis fortuna vel iocunda vel aspera tum remunerandi exercendive bonos tum puniendi corrigendive improbos causa deferatur. Omnis bona que vel iustam constat esse vel utilem. B. Nimis quidem inquam vera ratio et si quam paulo ante docuisti providenciam fatumve considerem firmis viribus nixa sentencia est. Sed eam si placet inter eas quas paulo ante inopinabiles posuisti numeremus. P. Quid inquit. B. Quia id hominum sermo communis usurpat et quidem crebro quorundam malam esse fortunam. P. Visne igitur inquit paulisper vulgi sermonibus accedamus ne nimium velud ab humanitatis usu recessisse videamur. B. Ut placet inquam. P. Nonne igitur bonum censes (iudicas) esse quod prodest. B. Ita est inquam.

p. Que vero aut exercet aut corrigit prodest. b. Fateor
inquam. p. bona igitur. b. Quid ni. p. Sed hec eorum est qui vel in
virtute positi contra aspera (mala) bellum gerunt vel a viciis decli-
nantes virtutis iter arripiunt. b. Negare inquam nequeo.
p. Quid vero iocunda que in premium tribuitur bonis. num (nunquid) vulgus
malam esse decernit (iudicat). b. Nequaquam, verum ut est ita quoque esse op-
timam censet. p. Quid reliqua que cum sit aspera iusto
supplicio malos coherceat. num bonam populus putat. b.
Immo omnium inquam que excogitari possunt iudicat esse miserri-
mam. p. Vide igitur inquit ne opinionem populi sequentes quiddam
valde inopinabile confecerimus (conclusimus). b. Quid inquam. p. Ex his enim
ait que concessa sunt evenit eorum quidem qui sunt vel in possessio-
ne vel in provectu vel in adepcione virtutis omnem quecumque
sit bonam, in improbitate vero manentibus omnem pessimam esse fortu-
nam. b. Hoc inquam verum est tametsi nemo audeat confiteri. p. Quare
ita inquit vir sapiens moleste ferre non debet quotiens in for-
tune certamen adducitur ut virum fortem non decet indignari
quociens increpuit bellicus tumultus. utrique enim huic quidem glorie
propagande, illi vero conformande sapientie difficultas ipsa materia
est. Ex quo etiam virtus vocatur quod suis viribus nitens non
superetur adversis. Neque enim vos in provectu positi virtutis
diffluere et emarcescere voluptate venistis. Prelium cum omni
fortuna nimis acre conseritis ne vos aut tristis opprimat
aut iocunda corrumpat. Firmis viribus medium occupate. Quid-

quod aut in asperam subsistis vel ultro congredimini. hoc est
felicitatis vel est primum laboris. in vestra enim situm manu
qualem vobis fortunam formare malitis. omnis que videtur
aspera nisi vel exercet aut corrigit vel punit.

·A· b. Bella bis quinis operatus annis
Ultor Atrides Phrygie ruinis
Fratris amissos thalamos piavit.
Ille dum Grece dare vela classi
Optat et ventos redimit cruore
Exuit patrem miserumque tristis
Federat nate iugulum sacerdos.
Flevit amissos Ithacus sodales
Quos ferus vasto recubans in antro
Mersit immani Polyphemus alvo.
Sed tamen ceco furibundus ore
Gaudium mestis lacrimis rependit.
Herculem duri celebrant labores.
Ille centauros domuit superbos.
Abstulit sevo spolium leoni.
Fixit et certis volucres sagittis.
Poma cernenti rapuit draconi
Aureo levam gravior metallo.
Cerberum traxit triplici cathena.
Victor immitem posuisse fertur
Pabulum sevis dominum quadrigis.
Ydra combusto periit veneno.
Fronte turpatus Achelous amnis
Ora dimersit pudibunda ripis.
Stravit Antheum Libicis harenis.
Cacus Evandri satiavit iras.
Quosque pressurus foret altus orbis
Setiger spumis humeros notavit.
Ultimus celum labor irreflexo
Sustulit collo pretiumque rursus
Ultimi celum meruit laboris.
Ite nunc fortes ubi celsa magni
Ducit exempli via. cur inertes
Terga nudatis. superata tellus
Sydera donat.

Dixerat hec orationisque cursum ad alia quedam tractan-
da atque expedienda vertebat. Tum ego recta
quidem inquam exhortatio tuaque prorsus auctori-
tate dignissima. Sed quod tu dudum de providentia
questionem pluribus aliis implicitam esse dixisti re experior.
Quero enim an esse aliquid omnino et quidnam esse casum arbi-
treris. Tum illa: Festino inquit debitum promissionis
absolvere viamque tibi qua patriam reveharis aperire. Hec
autem etsi perutilia cognitu tamen a propositi nostri tramite paulis-
per aversa sunt, verendumque est ne deviis fatigatus ad e-
metiendum iter rectum sufficere non possis. Ne id inquam
prorsus vereare. Nam quietis in loco fuerit ea quibus
maxime delector agnoscere. Simul cum omne disputationis
tue latus indubitata fide constiterit nichil de sequentibus am-
bigatur. Tum illa: Morem inquit geram tibi, simulque sic
orsa est. Siquidem inquit aliquis eventum temerario
motu nullaque causarum conexione productum casum esse
diffiniat, nichil omnino casum esse confirmo et preter subiecte
rei significationem inanem prorsus vocem esse decerno. Quis enim
coercente in ordine cuncta deo locus esse ullus temeritati
reliquus potest? Nam nichil ex nichilo existere vera sententia est,
cui nemo umquam veterum refragatus est, quamquam id illi non de
operante principio sed de materiali subiecto hoc omnium de
natura rationum quasi quoddam iecerint fundamentum. At si nullis

ex causis aliquid oriatur id de nichilo ortum esse vide-
batur. Quod si hoc fieri nequit nec casum quidem huius-
modi esse possibile est quem paulo ante diffinivimus.
Quid igitur inquam nichilne est quod vel casus vel fortuitum iure
appellari queat an est aliquid tametsi vulgus lateat cui
vocabula ista conveniant quod Aristoteles meus
id inquit in physicis et brevi et veri proxima ratione
diffinivit. Quonam inquam modo. Quotiens ait aliquid
cuiuspiam rei gratia geritur et aliud quibusdam de causis
quam quod intendebatur obtingit casus vocatur ut
si quis colendi agri causa fodiens humum et defossi auri
pondus inveniat hoc igitur fortuitu quidem creditur accidisse
verum non de nichilo est. nam proprias causas habet quarum inpro-
visus inopinatusque concursus casum videtur operatus. Nam
nisi cultor agri humum foderet in illo loco pecuniam
suam depositor obruisset [abscondisset] aurum non esset inventum. Hee sunt
igitur fortuiti cause compendii quod ex obviis sibi et flu-
entibus causis non ex gerentis intentione provenit. Neque
enim vel qui aurum obruit vel qui agrum exercuit ut ea
pecunia reperiretur intendit sed uti dixi quo ille obruit
hunc fodisse convenit atque concurrit. Licet igitur diffinire
casum esse inopinatum ex confluentibus causis in his que ob aliquid
geruntur eventum. Concurrere vero atque confluere causas facit
ordo ille inevitabili conexione procedens qui de providencie

4.

fonte descendens cuncta suis locis temporibusque disponit

.i. Rupis achemenie scopulis ubi versa sequentum pectoribus

figit spicula pugna fugax Tigris et eufrates uno-
se fonte resolvunt Et mox diiunctis dissociantur aquis
Si coeant cursumque iterum revocentur in unum Confluat al-
ternum quod trahit unda vadi. Conveniant puppes et vulsi flu-
mine trunci. Mixtaque fortuitos implicet unda modos Quos
tamen ipsa vagos terre declivia casus Gurgitis et lapsi deflu-
us ordo regit. Sic que permissis fluitare videtur habenis
Fors patitur frenos ipsaque lege meat

.ii. Animadverto inquam idque uti dicis ita esse consentio Sed in
hac herentium sibi serie causarum estne ulla nostri arbitrii
libertas. An ipsos quoque humanorum motus animorum fatalis cathena
constringit? Est inquit. Neque enim fuerit ulla rationalis natura
quin eidem libertas adsit arbitrii. Nam quod ratione uti naturaliter po-
test id habet iudicium quo quodque discernat per se fugienda optanda-
ve dinoscit. Quod vero quis optandum esse iudicat petit re-
fugit vero quod estimat esse fugiendum. Quare quibus in ipsis est
inest et volendi nolendique libertas. Sed hanc non in omnibus
equam esse constituo. Nam supernis divinisque substantiis et per-
spicax iudicium et incorrupta voluntas et efficax optatorum
presto est potestas. Humanas vero animas liberiores quidem esse
necesse est cum se in mentis divine speculatione conservant minus
vero cum dilabuntur ad corpora minusque etiam cum terrenis artubus

.I.

colligaverint. Extrema vero est servitus cum vitiis deditae
rationis propriae possessione ceciderunt. Nam ubi oculos a summae lu-
cis veritate ad inferiora et tenebrosa deiecerint, mox in-
scitiae nube caligant, perniciosis turbantur affectibus
quibus accedendo consentiendoque quam invexere sibi ad-
iuvant servitutem et sunt quodam modo propria libertate captivae. Quae
tamen ille ab aeterno cuncta prospiciens providentiae cernit intuitus
et suis quaeque meritis praedestinata disponit. natura quod operam
[illegible] natura ualorem.

.II. [P]uro clarum lumine Phebum
Melliflui canit oris Omerus
Qui tamen intima viscera terre
Non valet aut pelagi radiorum
Infirma perrumpere luce.
Haud sic magni conditor orbis
Huic ex alto cuncta tuenti
Que sint que fuerint veniantque
Uno mentis cernit in ictu.
Quem quia respicit omnia solus
Verum possis dicere solem.
Nulla terre mole resistunt
Non nox atris nubibus obstat.

.III. [T]um ego: En, inquam, difficiliore rursus ambiguitate confun-
dor. Que nam, inquit, ista est? iam enim quibus perturbere
coniecto. Nimium, inquam, adversari ac repugnare videtur
prenoscere universa deum et ullum libertatis arbitrium. Nam si cuncta
prospicit deus neque falli ullo modo potest, evenire necesse est quod
providentia futurum esse previderit. Quare si ab eterno non facta homi-
num modo sed etiam consilia voluntatesque prenoscit, nulla erit arbitrii libertas;
neque enim fieri ullum aliud factum aut quelibet existere poterit vo-

tas. nisi quam nescia falli providencia presenserit. nam si aliorsum
quam provise sunt detorqueri valent. iam non erit futuri firma prescientia.
sed opinio incerta. potius quod de deo credere nefas iudico.
Neque enim illam probo racionem. qua se quidam credunt hunc questi-
onis nodum posse dissolvere. aiunt enim. non ideo quid esse e-
venturum quoniam providencia futurum esse prospexerit. sed e contrario potius
quod futurum est id divinam providenciam latere non posse eoque
modo necessarium hoc in contrariam relabi partem. neque enim necesse esse
contingere que providentur sed necesse esse que futura sunt provideri quasi
vero que cuius rei causa sit prescientia ne futurorum necessitatis
an futurorum necessitas providencie laboretur. ac non illud demon-
strare nitamur quoquomodo sese habeat ordo causarum necessari-
um esse eventum prescitarum rerum etiam si prescientia futuris rebus
eveniendi necessitatem non videatur inferre. Etenim si quispiam
sedeat opinionem que eum sedere coniectat veram esse necesse est atque
e converso rursus si de quopiam vera sit opinio quoniam sedet eum
sedere necesse est. In utroque igitur necessitas inest in hoc quidem sede-
ndi. atque in altero veritatis. sed non ideo quisque sedet quoniam ve-
ra est opinio sed hec potius vera est quoniam quempiam sedere precessit
Ita cum causa veritatis ex altera parte procedat inest tamen communis
in utraque necessitas. Similia de providencia futurisque rebus raciocina-
ri patet. Nam etiam si ideo quoniam futura sunt providentur
non vero ideo quoniam providentur eveniunt nichilominus tamen a de-
o vel ventura provideri vel provisa necesse est evenire

M.

quod ad comprehendendum solum satis est. Iam vero quam preposterum
est ut eterne prescientie temporalium rerum eventus causa esse di-
catur. Quid est autem aliud arbitrari ideo deum futura quoniam
sunt eventura providere quam putare que olim acciderunt causam
summe illius esse providentie. Ad hec sicuti cum quid esse scio id
ipsum esse necesse est. Sic fit igitur ut eventus prescite rei nequeat
evitari. Postremo si quid aliquis aliorsum atque sese res ha-
bet existimet id non modo scientia non est sed est opinio fallax ab
scientie veritate longe diversa. Quare si quid ita futurum est
ut eius certus ac necessarius non sit eventus id eventurum esse presciri
qui poterit. Sicut enim scientia ipsa impermixta est falsitati ita id
quod ab ea concipitur esse aliter atque concipitur nequit. Ea namque
causa est cur mendacio scientia careat quod se ita rem quamque
habere necesse est uti eam sese habere scientia comprehendit. Quid igitur
quonam modo deus hec incerta futura prenoscit. Nam si inevita-
biliter eventura censet que etiam non evenire possibile est fallitur.
Quod non sentire modo nefas est sed etiam voce proferre. At
si ita uti sunt ita ea futura esse decernit ut eque vel fieri
ea vel non fieri posse cognoscat que est hec prescientia que nichil
certum nichil stabile comprehendit. Aut quid hoc refert vati-
cinio illo ridiculoso Tyresie. Quicquid dicam aut erit aut non
erit. Quid etiam divina providentia humana opinione pre-
stiterit si uti homines incerta iudicat quorum est incertus e-
ventus. Quod si apud illum rerum omnium certissimum fontem

nichil

nichil uere esse preter certi atque certe euenientis quam futura firmiter
ille presciuerit. Quare nulla est humanis consiliis actionibusque liber-
tas quas diuina mens sine falsitatis errore cuncta prospi-
ciens ad unum alligat et constringit euentum. Quo semel recepto
quantus occasus humanarum rerum consequatur liquet. Frustra enim
bonis malisque premia pene ue proponuntur que nullus meruit
liber ac uoluntarius motus animorum. Idque omnium uidebitur iniquissimum
quod nunc equissimum iudicatur uel puniri improbos uel remunerari probos
quos ad alterutrum non propria mittit uoluntas set futuri cogit certa necessitas
Nec uicia igitur nec uirtutes quicquam fuerint set omnium meritorum potius
mixta atque indiscreta confusio. Quoque nichil sceleratius excogitari
potest cum ex prouidencia rerum omnis ordo ducatur nichilque consiliis
liceat humanis fit ut uicia quoque nostra ad bonorum omnium referantur
auctorem. Igitur nec sperandi aliquid nec deprecandi ulla racio est.
Quid enim uel speret quisque uel eciam deprecetur quando optanda omnia
series indeflexa conectit. Auferetur igitur unicum illud inter homines
deumque commercium sperandi scilicet ac deprecandi. Siquidem iuste
humilitatis precio inestimabilem uicem diuine gracie promeremur qui
solus modus est quo cum deo colloqui homines posse uideantur
illique inaccesse luci prius quoque quam impetrent ipsa supplicandi ra-
cione coniungi. Que si recepta futurorum necessitate nichil uirium habere
credantur quid erit quo summo illi rerum principi conecti atque adhere-
re possimus. Quare necesse erit humanum genus uti paulo ante can-
tabas dissepatum [separatum] atque disiunctum suo fonte fatiscere [deficere]

m. q Quenam discors federa rerum
Causa dissoluit quis tanta deus
Veris statuit bella duobus
Ut que carpta singula constent
Eadem nolunt mixta iugari
An nulla est discordia veris
Semper que sibi certa coherent
Sed mens cecis obruta membris
Nequit oppressi luminis igne
Rerum tenues noscere nexus
Sed cur tanto flagrat amore
Veri tectas reperire notas
Scit ne quod appetit anxia nosse
Sed quis nota scire laborat
At si nescit quid ceca petit
Quis enim quicquam nescius optet
Aut quis valeat nescita sequi
Quo ve inveniat quisque repertam
Queat ignarus noscere formam
An cum mentem cerneret altam
Pariter summam et singula norat
Nunc membrorum condita nube
Non in totum est oblita sui
Summamque tenet singula perdens
Igitur quisquis vera requirit
Neutro est habitu nam neque novit
Nec penitus tamen omnia nescit
Sed quam retinens meminit summam
Consulit alte visa retractans
Ut servatis queat oblitas addere
partes

iiii. t Tum illa vetus inquit hec est de providentia querela marco
que tullio cum divinationem distribuit vehementer agitata tu
que ipse res diu prorsus multumque quesisti. Sed haud quaquam ab ullo vestrum
hactenus satis diligenter ac firmiter expedita. Cuius caliginis causa
est quod humane ratiocinationis motus ad divine prescientie simplici-
tatem non potest admoveri. Que si ullo modo cogitari queat nichil
omnino relinquetur ambigui. Quod ita demum patefacere atque ex-
pedire temptabo si prius ea quibus moveris expendero. Quero enim.

M.

tur. Illam solventium rationem minus efficacem putes que quia prescien-
tiam non esse futuris rebus causam necessitatis existimat nihil im-
pediri prescientia arbitrii libertatem putat. Num enim tu aliunde
argumentum futurorum necessitatis trahis nisi quod ea que presciuntur non
evenire non possunt. Si igitur prenotio nullam futuris rebus adicit
necessitatem quod tu etiam paulo ante fatebare quid est quod voluntarii
exitus rerum ad certum cogantur eventum. Etenim positionis gratia ut
quid consequatur advertas statuamus nullam esse prescientiam. Num igitur
quantum ad hoc attinet que ex arbitrio eveniunt ad necessitatem coguntur
Minime. Statuamus iterum esse sed nihil rebus necessitatis
iniungere manebit ut opinor eadem voluntatis integra atque ab-
soluta libertas. Sed prescientia inquies tametsi futuris eveniendi
necessitas non est signum tamen est necessario ea esse ventura. Hoc igitur modo
etiam si precognitio non fuisset necessarios futurorum exitus esse constaret.
Omne etenim signum tantum quid sit ostendit non vero efficit
quod designat. Quare demonstrandum prius est nihil non ex
necessitate contingere ut prenotionem signum esse huius necessitatis
appareat. Alioquin si hec nulla est nec illa prenotio quidem
eius rei signum poterit esse que non est. Iam vero probationem
firma ratione subnixam constat non ex signis neque petitis ex-
trinsecus argumentis sed ex convenientibus necessariisque causis esse
ducendam. Sed qui [quomodo] fieri potest ut ea non proveniant que futura
esse providentur. Quasi vero nos ea que providentia futura esse prenoscit
non esse eventura credamus ac non illud potius arbitremur licet eveni-

tamen nichil ut evenirent sui natura necessitatis habuisse quod
hinc facile perpendas licebit. Plurima etenim dum fiunt subiecta
oculis intuemur, ut ea que in quadrigis moderandis atque flectendis
facere spectantur aurige atque ad hunc modum cetera. Num igitur
quicquam illorum ita fieri necessitas ulla compellit? Minime. Frustra
enim esset artis effectus si omnia coacta moverentur. Que igitur
cum fiunt carent existendi necessitate eadem priusquam fiant sine
necessitate futura sunt. Quare sunt quedam eventura quorum
exitus ab omni necessitate absolutus sit. Nam illud quidem nullum
arbitror esse dicturum quod que nunc fiunt priusquam fierent eventura
non fuerint. Hec igitur etiam prescita liberos habent exitus. Nam sicut
scientia presentium rerum nichil hiis que fiunt, ita prescientia futurorum
nichil hiis que ventura sunt necessitatis importat. Sed hoc inquies
ipsum dubitatur, an earum rerum que necessarios non habent exitus ulla
possit esse prescientia. Dissonare etenim videntur, putasque si previde-
antur consequi necessitatem, si necessitas desit minime presciri, nichilque
que scientia comprehendi posse nisi certum. Quod si que incerti sunt exitus ea
quasi certa providentur, opinionis id esse caliginem non scientie veritatem.
Aliter enim ac sese res habeat arbitrari ab integritate scientie credis
esse diversum. Cuius erroris causa est quod omnia que quisque novit ex
ipsorum tantum vi atque natura cognosci existimat que sciuntur; quod totum
contra est. Omne enim quod cognoscitur non secundum sui vim sed secundum
cognoscentium potius comprehenditur facultatem. Nam ut hoc
brevi liqueat exemplo, eandem corporis rotunditatem aliter

3

visus aliter tactus agnoscit. Ille eminus manens totum simul
iactis radiis intuetur, hic vero cohaerens orbi atque coniunctus circa
ipsum motu ambitum rotunditatis partibus comprehendit. Hominem quoque
ipsum aliter sensus, aliter ymaginatio, aliter vero intelligentia
contuetur. Sensus enim figuram in subiecta materia constitutam, ymagi-
natio vero solam sine materia iudicat figuram. Ratio vero hanc quoque
transcendit speciemque ipsam que singularibus inest universali con-
sideratione perpendit. Intelligentie vero celsior oculus existit. Super-
gressa namque universitatis ambitum ipsam illam simplicem formam pura mentis
acie contuetur. In quo illud maxime considerandum est. Nam superior vis
comprehendendi amplectitur inferiorem, inferior vero ad superiorem nullo
modo consurgit. Neque enim sensus aliquid extra materiam valet
vel universales species ymaginatio contuetur vel ratio [. . .]
capit simplicem formam, sed intelligentia quasi desuper [. . .] concepta
que forma que subsunt etiam cuncta diiudicat [. . .] sed
eo modo quo formam ipsam que nulli alii nota esse poterat comprehendit
comprehendit. Nam et rationis universum et ymaginationis [. . .]
cionis figuram et materiale sensibile cognoscit [. . .] nec
ratione utens nec ymaginatione nec [. . .] sensibus tamen
sensibus, sed illo uno ictu mentis for[maliter] [. . .] ut ita no-
maliter, ut ita dicam, cuncta prospiciens. [. . .] Ratio quoque
cum quid universale respicit [. . .] nec ymagina-
tione nec sensibus utens aliud universale dicetur esse
ymaginabilia vel sensibilia ad non sensibile et non ymaginabile

m·

comprehendit hoc z'n · q' conceptionis sue universale ista diffinit. Ip-
mo est dial racionale lapis. Omne cu[m] universalis nocio sit cu[m]
ymaginabile sensibile quod nullus ignorat q' illa non ymaginatio q[ue]
ut sensu conabili · conceptione accidit ymaginatio quod tam[en]
t si ex sensibus formandi quod figuras suppetat exordium sensu cu[m]
absente sensibilia quod colligens non sensibile s[ed] ymaginans racione
indicanda · videns neque ut cognoscendo cuncta sunt pocius facul-
tate quam eorum cognoscuntur natura · neque id mirum · nam cum o[mn]e
iudicium iudicantis actus existat necesse est ut suam quisque operam
non ex aliena sed ex propria potestate perficiat.

Quondam porticus attulit obscuros nimium ·m·
fi senes qui sensus et ymagines e supremis
mti corporibus credant mentibus imprimi ut quondam celeri
ypm d stilo mos est equore pagine que nullas habeat no-
p'pt ce tas pressas figere litteras. Sed mens si propriis vigens
aut' 2cep nichil motibus explicat sed tantum patiens iacet
q stis 2phe subdita notis corporum. cassasque in speculi vicem
q' eca pinde rerum reddit ymagines. unde hec animis viget
aliq n de sese cernens omnia nocio que vis singula pro-
ce diliso cuius en spicit aut que cognita dividit ut de-
ypotesi an atque nam de visa recolligit alternumque legens iter
acta. Omne in quod dum nunc summis caput inserit ste
cognoscitivum porius comprehensiv decedit in infima tunc se-
bren pateat exemplo candide se referens sibi veris

passa emarcuit. hoc et efficiens magis longe causa poten-
tior quam que materie modo impressas patitur. precedit tamen excitans
ac vires animi movens vivo in corpore passio. Cum vel lux oculos
ferit vel vox auribus instrepit. tum mentis vigor excitus quas
intus species tenet ad motus similes vocans notis applicat exterioribus
ymaginibusque reconditas formas miscet ymagines.

.v. Quod si in corporibus sentiendis quamvis afficiant instrumenta sen-
suum extrinsecus obiecte qualitates animique agentis vigorem
passio corporis antecedat que in se actum mentis provocet excitet-
que interim quiescentes intrinsecus formas. si in sentiendis inquam corpori-
bus animus non passione insignitur sed ex sua vi subiectam corpori iu-
dicat passionem quanto magis ea que cunctis corporum affectionibus
absoluta sunt in discernendo non obiecta extrinsecus sequuntur sed actum
sue mentis expediunt. Hac itaque ratione multiplices cognitiones
diversis ac differentibus cessere substantiis. Sensus enim solus
cunctis aliis cognitionibus destitutus immobilibus animantibus cessit
quales sunt conche maris que alia saxis herentia nutriuntur
ymaginatio vero mobilibus beluis quibus iam inesse fugiendi ap-
petendive aliquis videtur affectus. Ratio vero humani tantum
generis est sicut intelligentia sola divini. Quo fit ut ea no-
titia ceteris prestet que suapte natura non modo proprium sed ceterarum quoque noti-
tiarum subiecta cognoscit. Quid igitur si ratiocinationi sensus ymagi-
natioque refragentur nichil esse illud universale dicentes quod se-
se intueri ratio putat. Quod enim sensibile vel ymaginabile

id universale non posse dicunt. Illi vero et ratio indicant
quicquid est sensibile dicunt quod sibi notum sit per sensibus
et imaginationibus est subiecta mentis corruptione et ratio
omne quod sensibile sit est singulare quod quoddam universale
considerat. Aliquis si ratio quid respondeat sic quod et quod sensibile
quod imaginabile sit universalitatis rationis [illegible] illa de
de universalitatis cognitione [illegible] non posse [illegible] corporalia
corporales figuras non posset extendere. Dereliquit de cognitione sic
modo potius perfectum quam auditis et credendum [illegible]
modo quod licet nos potius quibus est rationabili quam imaginari
et phantasiari [illegible] aliud ratio potius probaremus
divinae [illegible] quod [illegible] divina intelligentia fidei ut [illegible]
cognoscit non praecedit [illegible] differens si [illegible] et
[illegible] non videlicet [illegible] ut [illegible]
[illegible] nulla et [illegible] si et [illegible] et
credidimus [illegible] quod [illegible] non praecedat. Si [illegible] ratio-
nis [illegible] divinae [illegible] posse
[illegible] imaginationis sensus [illegible]
[illegible] divinae [illegible]
[illegible] diligentiae
[illegible] si possimus [illegible] quod
[illegible]
[illegible]
[illegible] simplicitas.

v. Quam variis terras animalia permeant figuris
Namque alia extento sunt corpore pulveremque verrunt
Continuumque trahunt vi pectoris incitata sulcum
Sunt quibus alarum levitas vaga verberetque ventos
Et liquido longi spacia etheris enatet volatu
Hec pressisse solo vestigia gressibusque gaudent
Vel virides campos transmittere vel subire silvas
Que variis videas licet omnia discrepare formis
Prona tamen facies hebetes valet ingravare sensus
Unica gens hominum celsum levat altius cacumen
Atque levis terras recto stat corpore despicitque
Hec nisi terrenus male desipis admonet figura
Qui recto celum vultu petis exerisque frontem
In sublime feras animum quoque ne gravata pessum
Inferior sidat mens corpore celsius levata

vi. [Q]uoniam igitur uti paulo ante monstratum est omne quod scitur non ex
sua sed ex comprehendentium natura cognoscitur intueamur nunc
quantum fas est quis sit divine substantie status ut quenam scientia
eius sit possimus agnoscere. Deum igitur eternum esse cunctorum ratione
degentium commune iudicium est. Quid igitur eternitas sit consideremus
hec enim nobis naturam pariter divinam scientiamque patefacit. Eternitas
igitur est interminabilis vite tota simul et perfecta possessio. Quod ex colla-
tione temporalium clarius liquet. Nam quicquid vivit in tempore id
presens a preteritis in futura procedit nichilque est in tempore constitutum quod totum

xi.

vite sue spatium pariter possit amplecti. Sed crastinum quidem
nondum apprehendit hesternum vero iam perdidit in hodierna quoque
vita non amplius vivitis quam in illo mobili transitorioque mo-
mento. Quod ergo temporis patitur conditionem licet illud sicuti de
mundo censuit aristoteles nec cepit umquam esse nec desinat
vitaque eius cum temporis infinitate tendatur. nondum tamen tale
est ut eternum esse iure credatur. Non enim simul infinite licet
vite spatium comprehendit atque complectitur sed futura nondum
transacta non iam habet. Quod ergo interminabilis vite pleni-
tudinem totam pariter comprehendit ac possidet cui neque futuri
quicquam absit nec preteriti fluxerit id eternum esse iure perhibetur.
idque necesse est et sui compos presens sibi semper assistere et infini-
tatem mobilis temporis habere presentem. Unde non recte quidam
qui cum audiunt visum platoni mundum hunc nec habuisse
initium temporis nec habiturum esse defectum hoc modo conditori con-
ditum mundum fieri coeternum putant. aliud est enim per interminabi-
lem duci vitam quod mundo plato tribuit. aliud intermina-
bilis vite totam pariter complexam esse presentiam. quod divine
mentis proprium esse manifestum est. Neque enim deus conditis rebus
antiquior videri debet temporis quantitate sed simplicis potius
proprietate nature. Hunc enim vite immobilis presentarium statum
infinitus ille temporalium rerum motus imitatur. cumque eum effin-
gere atque equare non possit ex immobilitate deficit in
motum ex simplicitate presentie in infinitam futuri et preteriti.

quantitate decrescit. Et cum totam pariter vite sue plenitudinem
nequeat possidere hoc ipso quod aliquo modo numquam esse desinit il-
lud explere atque exprimere non potest exprimere aliquatenus videtur e-
mulari alligans se ad qualemcumque presenciam huius exigui volu-
crisque momenti. Que quoniam manentis illius presencie quandam gestat yma-
ginem quibuscumque contigerit id prestat ut esse videantur. Quoniam
vero manere non potuit infinitum temporis arripuit iter. Eoque modo factum
est ut continuaret eundo vitam cuius plenitudinem complecti
non valuit permanendo. Itaque si digna rebus nomina velimus
imponere platonem sequentes deum quidem eternum mundum vero esse
dicamus perpetuum. Quoniam igitur omne iudicium secundum sui naturam
que sibi subiecta sunt comprehendit. Est autem deo semper eternus ac presentarius
status scientia quoque eius omnem temporis supergressa motionem in sue manet
simplicitate presencie infinitaque preteriti ac futuri spacia complectens
omnia quasi iam gerantur in sua simplici cognicione considerat. Itaque si
presenciam pensare velis qua cuncta dinoscit non esse quasi prescienciam
futuri sed scienciam numquam deficientis instancie rectius estimabis
unde non previdenciam sed providenciam dici. Quod porro a rebus in-
fimis longe constituta quasi ab excelso rerum cacumine cuncta prospiciat.
Quid igitur postulas ut necessaria fiant que divino lumine lustrentur
cum ne homines quidem necessaria faciant esse que videant. Num enim que presencia cerni-
mus aliquid eis necessitatis tuus addit intuitus. Minime. Atqui si est
divini et humani presentis digna collatio ut vos vestro temporario
presenti quedam videtis. Ita ille omnia suo cernit eterno. Quare hec

divina praenotio naturam rerum proprietatemque non mutat taliaque apud
se praesentia spectat qualia in tempore olim futura provenient. Nec rerum
iudicia confundit unoque suae mentis intuitu tam necessarie quam non
necessarie ventura dinoscit. Sicuti autem vos pariter ambulare
hominem in terra et oriri in caelo solem videtis quamquam simul utrumque con-
spectum tamen discernitis et hoc voluntarium esse illud necessarium iudi-
catis. ita igitur cuncta despiciens divinus intuitus qualitatem rerum
minime perturbat apud se quidem praesentium ad condicionem vero
temporis futurarum. Quo fit ut hoc non sit opinio sed potius veritate nixa cogni-
tio. Cum exstaturum quid esse cognoscit quod idem exsistendi necessitate
carere non nesciat. Hic si dicas quod eventurum deus vi-
det id non evenire non posse. Quod autem non potest non eveni-
re id ex necessitate contingere meque ad hoc nomen necessitatis astrin-
gas fatebor rem quidem solidissimae veritatis sed cui vix aliquis
nisi divini speculator accesserit. Respondebo namque idem futurum
cum ad divinam notitiam refertur necessarium. Cum vero in sua natura
perpenditur liberum prorsus atque absolutum videri. Duae sunt enim
necessitates. Simplex una veluti quod necesse est omnes homines esse
mortales. altera condicionis ut si ambulare scias aliquem eum am-
bulare necesse est. Quod enim novit aliquis id esse aliter ac no-
tum est nequit. sed haec condicio minime secum illam simplicem neces-
sitatem trahit. Hanc enim necessitatem non propria facit natura sed
condicionis adiectio. Nulla enim necessitas cogit incedere volunta-
te gradientem. Quamvis eum tum cum graditur incedere necessarium sit

Tale est igitur illud si quid providentia futurum videt id esse necesse est et
si illam nature spectat necessitatem ergo deus ea futura que arbitrii libertate
proveniunt futura cernere — hoc ergo admittentium sententia divinam necessitatis
sunt per condicionem divine notionis ipse vero consideratus absolutione nature
sue libertate non desinunt fient igitur procul dubio cuncta que futura
deus et praenoscit sed eorum quedam de libero cum proficiscantur arbitrio
quamvis eveniunt existendo tamen naturam propriam non amittunt quia
priusquam fierent etiam non evenire potuissent Quid igitur refert non
esse necessaria cum propter divine scientie condicionem modis omnibus neces-
sitatis instar eveniat hoc scilicet quod ea que paulo ante proposui sol
oriens et gradiens homo que dum fiunt non fieri non possunt eorum tamen
unum priusquam fieret necesse erat existere alterum vero minime ita
et que presentia deus habet procul dubio existent sed eorum hoc de rerum necessitate
rerum descendit illud vero de potestate facientium Haud igitur iniuriam
diximus hec si ad divinam notitiam referantur necessaria si per se con-
siderentur necessitatis esse nexibus absoluta sicuti omne quod
sensibus patet si ad rationem referas universale est si ad se ipsum respi-
cias singulare Sed si in mea inquies potestate situm est mutare propo-
situm evacuabo providentiam cum que illa praenoscit forte mutavero
respondebo propositum quidem tuum posse deflectere sed quoniam id et posse
et an facias quove convertas praesens providentie veritas intuetur
divinam te scientiam non posse vitare sicuti praesentis oculi non
possis effugere intuitum quamvis te in varias actiones libera volun-
tate converteris Quid igitur inquies ex mea dispositione divina

scientia mutabitur ut cum ego nunc hoc nunc aliud velim
illa quoque noscendi vices alternare videatur. Minime. Omne
namque futurum divinus precurrit intuitus et ad presentiam proprie
cognitionis retorquet ac revocat nec alternat ut estimas
nunc hoc nunc aliud prenoscendi vice. Sed uno ictu mutatio
nes tuas manens prevenit atque complectitur. Quam comprehende
di omnia visendique presentiam non ex futurarum proventu rerum
sed ex propria simplicitate deus sortitus est. Ex quo illud quoque resol
vitur quod paulo ante posuisti indignum esse si scientie
dei causam futura nostra prestare dicantur. Hec enim presenta
ria vis scientie notione cuncta complectens rebus omnibus ipsa
modum constituit nichil vero posterioribus debet. Que cum ita sint
manet intemerata arbitrii libertas mortalibus nec iniqua
leges solutis omni necessitate voluntatibus premia penas
que proponunt. Manet etiam spectator desuper cunctorum prescius de
us visionisque eius presens semper eternitas cum nostrorum
actuum futura qualitate concurrit bonis premia malis suppli
cia dispensans. Nec frustra sunt in deo posite spes
precesque que cum recte sunt inefficaces esse non possunt.
Aversamini igitur vitia colite virtutes ad rectas
spes animum sublevate humiles preces in excelsa porrigite.
Magna vobis est si dissimulare non vultis necessitas in
dicta probitatis cum ante oculos agitis iudicis cuncta
cernentis. Explicit liber boetii de consolatione philosophie

BOETII DE CONSOLATIONE PHILOSOPHIÆ. M.S. SÆC. XIII.